

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

2020

ARCHEOLOGIENOTA BRUSSELBAAN te HERZELE (Oost-Vlaanderen)

ADEDE Archeologisch Rapport 240

Boris Horemans

Sebastien Van Wetter

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 240

ARCHEOLOGIENOTA
BRUSSELBAAN
HERZELE
(Oost-Vlaanderen)

BORIS HOREMANS
SEBASTIEN VAN WETTER

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2020
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	David Janssens
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

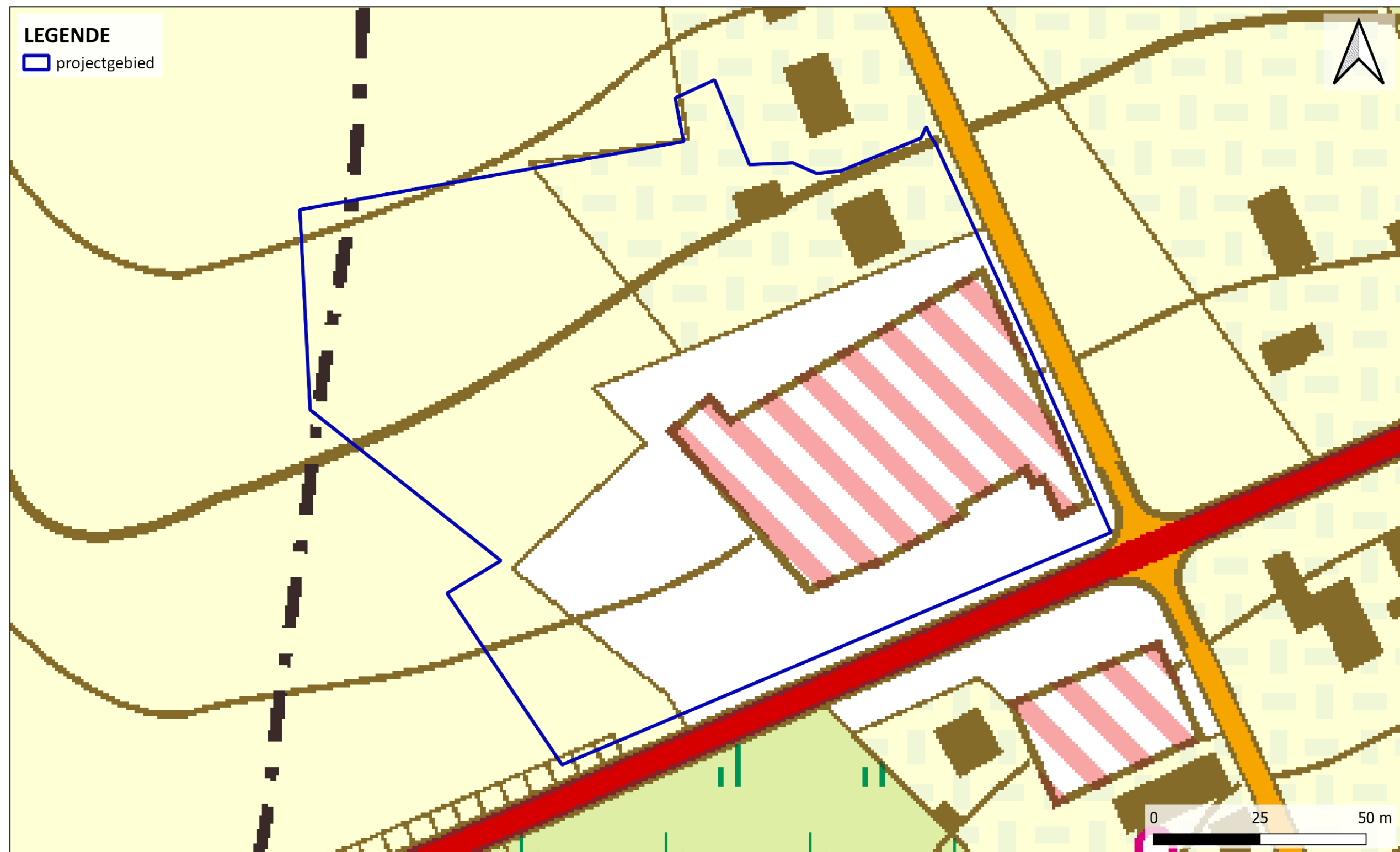
Inhoudsopgave

1	Administratieve fiche	- 5 -
2	Bureauonderzoek	- 10 -
2.1	Archeologische voorkennis	- 10 -
2.2	Aanleiding van het onderzoek.....	- 10 -
2.3	Doel van het onderzoek	- 10 -
2.4	Huidige situatie projectgebied	- 11 -
2.5	Beschrijving geplande werken.....	- 12 -
2.6	Randvoorwaarden	- 13 -
2.7	Werkwijze	- 13 -
3	Assessmentrapport.....	- 33 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 33 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 38 -
3.2.1	Tertiair geologisch	- 38 -
3.2.2	Quartaire geologisch	- 39 -
3.2.3	Bodem	- 39 -
3.2.3.1	Bodemtypekaart.....	- 39 -
3.2.3.2	Potentiële bodemerosie	- 41 -
3.2.3.3	Erosiegevoeligheid.....	- 42 -
3.2.3.4	Landgebruik	- 43 -
3.2.3.5	Gewestplan.....	- 44 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 46 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 46 -
3.3.2	Historisch kaartmateriaal	- 47 -
3.3.2.1	Kaart van het Land van Aalst – J. Horenbault (1619)	- 47 -
3.3.2.2	Kaart van Villaret (1745 – 1748).....	- 47 -
3.3.2.3	Kaart van Ferraris (1771 – 1778)	- 49 -
3.3.2.4	Atlas der Buurtwegen (1840)	- 50 -
3.3.2.5	Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)	- 51 -
3.3.2.6	Kaart van Popp (1842 – 1879)	- 53 -
3.3.2.7	Topografische kaart van België (1904 & 1939)	- 54 -

3.3.2.8	Luchtfoto 1971	- 56 -
3.3.2.9	Luchtfoto 1979 – 1991	- 56 -
3.3.2.10	Luchtfoto 2019	- 57 -
3.3.2.11	Luchtfoto 2020	- 58 -
3.4	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 59 -
3.4.1	Archeologische nota's en onderzoek in de omgeving.....	- 59 -
3.4.2	CAI indicatoren	- 60 -
4	Besluit.....	- 64 -
4.1	Archeologische waardering.....	- 64 -
4.2	Onderzoeksvragen.....	- 66 -
4.3	Besluit.....	- 68 -
5	Bibliografie.....	- 69 -
6	Lijst van figuren	- 70 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2017I320
Site	Herzele – BRUSSELBAAN
Projectsigle ADEDE	HER-BRU
Ligging	Brusselbaan 1, Herzele (Oost-Vlaanderen)
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
Aard van de vervolgw werken	Nieuwbouw.
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Simon Claeys 201700184
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Boris Horemans & Sebastien Van Wetter, 2020, Archeologienota Brusselbaan te Herzele (Oost-Vlaanderen), ADEDE Archeologisch Rapport 240, Gent.
Grootte projectgebied	±18.630m ²
Periode uitvoering	Oktober 2020
Themen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, Bureauonderzoek

Herzele - Brusselbaan
projectcode OE: 2017I320

aangemaakt: 2 december 2020
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

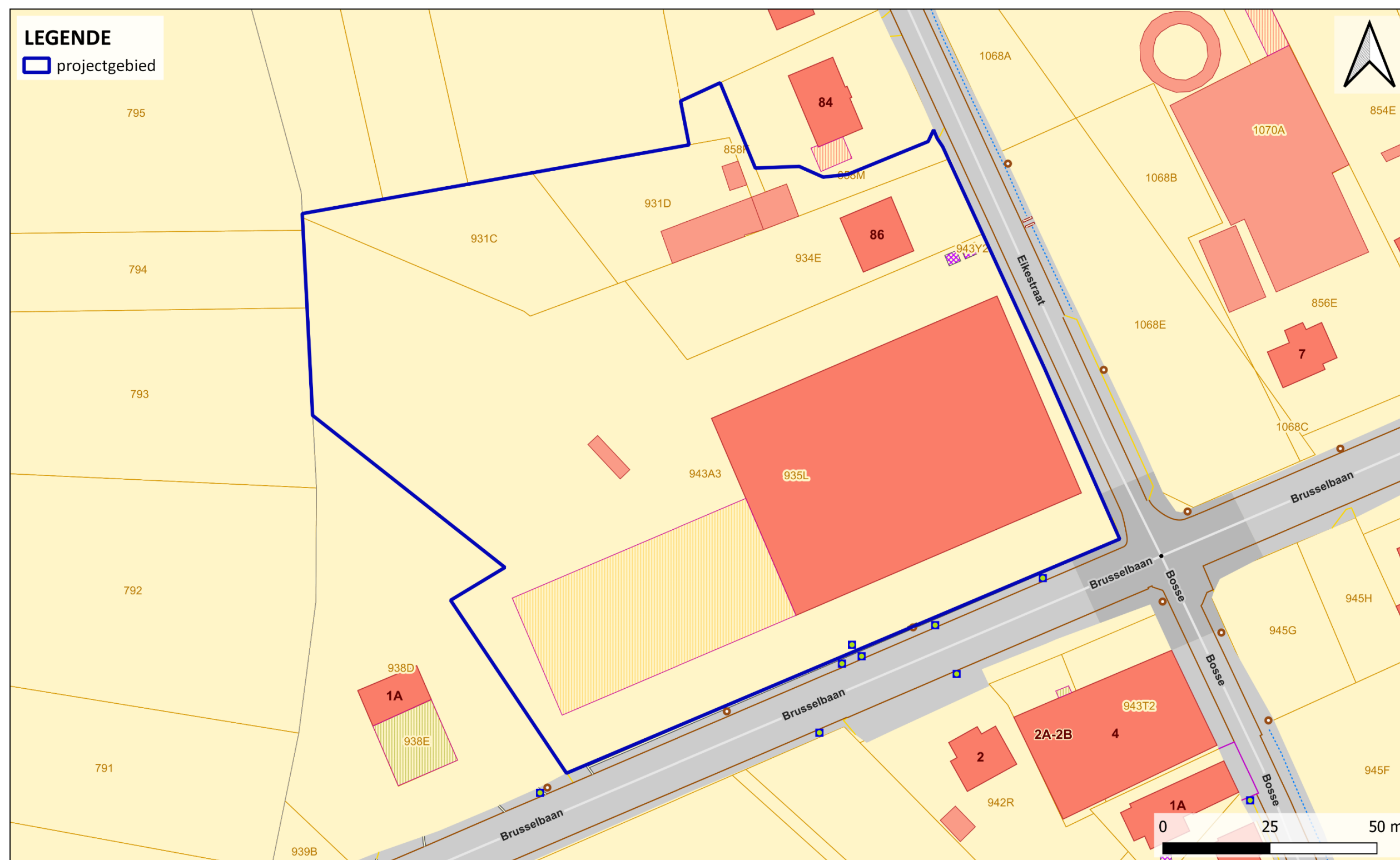

Herzele - Brusselbaan

projectcode OE: 2017I320

aangemaakt: 2 december 2020
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

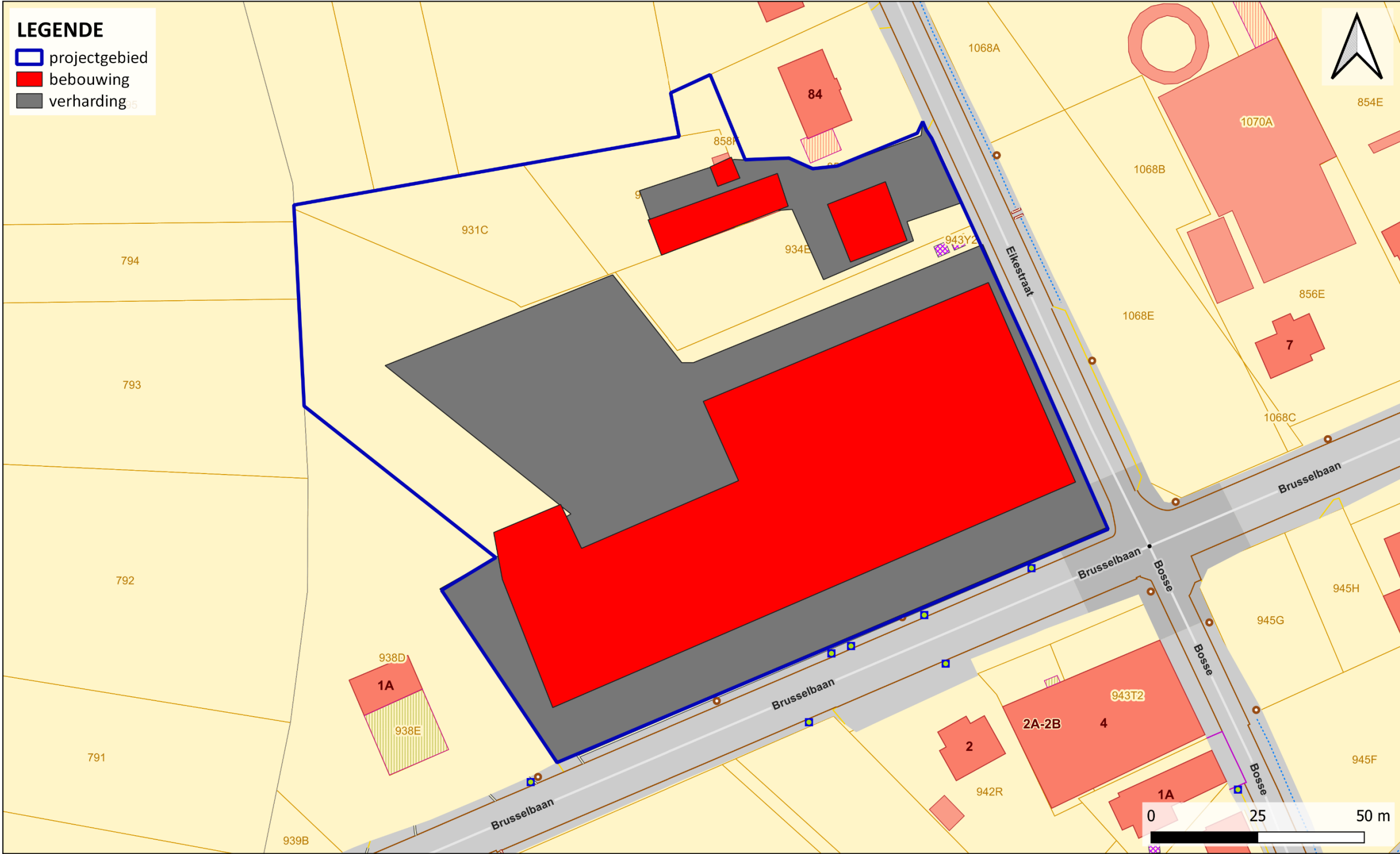

Herzele - Brusselbaan

projectcode OE: 2017I320

aangemaakt: 2 december 2020
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

Herzele - Brusselbaan
projectcode OE: 2017I320

aangemaakt: 2 december 2020
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen de aflijning van het onderzoeksgebied werd in het verleden reeds archeologisch vooronderzoek uitgevoerd in de vorm van een archeologienota¹. In de ruimere omgeving zijn eveneens enkele vondsten te vermelden, deze zullen verder in deze archeologienota worden besproken.

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?
- Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?
- Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

¹ Van Wetter, S., 2017

2.4 Huidige situatie projectgebied

Het onderzoeksgebied bevindt zich in de noordwesthoek gevormd door het kruispunt Brusselbaan – Eikestraat in Steenhuize – Wijnhuize, deelgemeente van Herzele in de provincie Oost-Vlaanderen (Kadaster: Herzele / Steenhuize – Wijnhuize, 7^e Afd., sectie B, B936f, B936g, B937h, B943r²).

Grondplannen van vroegere bebouwing, daterende uit 1972, schetsen een kelder die tot 2.9 meter diep reikt onder het maaiveld. Zij schetsen eveneens een souterrain tussen eerder vernoemde kelder en het gelijkvloers dat zich op een diepte van ca. 1.05 meter bevindt bovenop een vloerplaat met dikte van 30 cm. Eveneens duidelijk uit de grondplannen is dat er zich reeds een voorgaande bouwphase heeft voorgedaan waarbij het gebouw gesloopt werd bij de uitbreiding in 1972. Hierbij werd tevens de fundering gedeeltelijk vervangen. Het gebouw beschikt eveneens over een lift. Voor deze grondplannen wordt verwezen naar de eerder opgeleverde archeologienota van dit terrein, daterend uit 2017.²

Na de afbraak van de vroegere gebouwen werd het terrein bebouwd met een doe het zelf zaak. Daarbij is sprake van een winkelgebouw met overdekte parking, een drive-in gedeelte en wat randinfrastructuur. Ze beslaan het volledige gebied van de huidige bebouwing inclusief de westelijke parking. Het winkelgebouw bestaat uit twee etages. Op het gelijkvloers ligt een overdekte parking in het westelijk gedeelte van het gebouw, voorzien op maximum 63 wagens. De noordoostelijke ruimtes zijn personeelsvertrekken en magazijnruimtes met loskaaien voor vrachtwagens. De rest van de benedenverdieping is winkelruimte. Vlakbij de ingang aan de overdekte parking loopt een roltrap naar de bovenverdieping. Behalve een ruimte voor de administratie bestaat de bovenverdieping volledig uit winkelruimte. De bovenverdieping overspant volledig de overdekte parking waardoor de winkelruimte op deze verdieping aanzienlijk groter is. In de noordoosthoek van het gebouw werd een goederenlift tussen de verdiepingen geïnstalleerd. Ter hoogte van de overdekte parking wordt de bovenverdieping gedragen door pijlers.

De drive-in ligt direct ten noorden van de overdekte parking, hier wordt bouw materiaal van grote omvang of in bulk aangeboden. Het principe is dat klanten hier binnenrijden en meteen alles inladen in de wagen, dit wordt bijgehouden door middel van verschillende controlepunten bij het binnen- en buitenrijden van de drive-in. De controlepunten worden voorzien van een dubbele set slagbomen. Binnen- en buitenrijden van het terrein gebeurt via een toegangsweg langs de Eikestraat, ten noorden van het winkelgebouw, waarlangs ook vrachtwagens de bevoorrading verzorgen. De toegangsweg wordt langs de noordzijde afgezoomd door een 4m brede groenzone.

Zowel parkeergelegenheden als drive-in en toegangsweg zijn volledig verhard. Ter hoogte van de slagbomen naar deze drive – in werden er 2 H.S. lokalen en een bureelcontainer, elk met een afmeting

² Sebastien Van Wetter, *Archeologienota Brusselbaan Herzele (Oost-Vlaanderen)*(Gent, 2017).

van 3.5m bij 2.7m voorzien. Het winkelgebouw is in het noordelijke gedeelte ook deels onderkelderd. Hiervoor gebeurde een afgraving tot een diepte van 3,5m ten opzicht van het huidige maaiveld. Het geheel wordt gefundeerd door middel van paalfunderingen met vloerplaat. De tussenafstand tussen de palen varieert van 5,5m tot 7,8m in lengterichting en van 7m tot 10m in breedterichting.

2.5 Beschrijving geplande werken

De geplande werken behelzen de afbraak van een woonhuis gevolgd door de uitbreiding van het drive-in gedeelte van het winkelcomplex. Daartoe zal een overdekte doorrit naar de bestaande drive-in zone van de site opgericht worden. Deze wordt gebouwd rechts van de huidige inrit en is gesloten naar de rechts aanpalende eigendom en aan de straatzijde, maar langs de linkerzijde en achteraan grotendeels open. Over een deel van de oppervlakte wordt een verdiepingsvloer voorzien, uitsluitend bestemd voor stapeling van goederen en niet toegankelijk voor het publiek. De nieuwbouw zal aangewend worden als nieuwe in- en uitgang voor de drive-in. Deze overkapping wordt voorzien op 24 paalfunderingen en heeft een totale oppervlakte van 1.634m². Voor de definitieve fundering wordt echter gewacht op de resultaten van het stabiliteitsonderzoek. Het volledige vloerniveau wordt verhard in de vorm van een vloerplaat.

Langs de linkerzijde worden parkeerplaatsen bij gecreëerd die zich grotendeels onder de open structuur van de nieuwbouw situeren. Door de uitbreiding met deze rechts aanpalende percelen in de Eikestraat kan de toegankelijkheid van de site aanzienlijk verbeterd worden. Dit zowel voor bezoekers als voor het vrachtverkeer. Op de zone langsheen de bestaande inrit van de doe-het-zelfzaak zullen bijkomende parkeerplaatsen haaks op de weg afgebakend worden.

De bestaande toegang in kasseien op het meest noordelijke perceel is belast met een erfdienstbaarheid jegens de eigenaar van de woning rechts. Hieraan zal niet geraakt worden. Rechts daarvan wordt nog een smallere toegang voor voetgangers en fietsers voorzien.

Zowel de toegang voor gemotoriseerde voertuigen als deze voor fietsers en voetgangers worden ongeveer 8,5m achteruit ten opzichte van de bouwlijn aan de Eikestraat voorzien teneinde de zichtbaarheid bij het in- en uitrijden van de site te vergroten. Door bijkomend de kassa ongeveer 7,5 m van de uitgang van het gebouw te verwijderen, wordt een totale strook van ongeveer 15m gerealiseerd tot aan het openbaar domein. De volledige zone tussen de nieuwbouw en de Eikestraat wordt verhard.

2.6 Randvoorwaarden

Aangezien de huidige bebouwing eerst nog dient verwijderd te worden zal een eventueel verder vooronderzoek met ingreep in de bodem in uitgesteld traject moeten worden uitgevoerd.

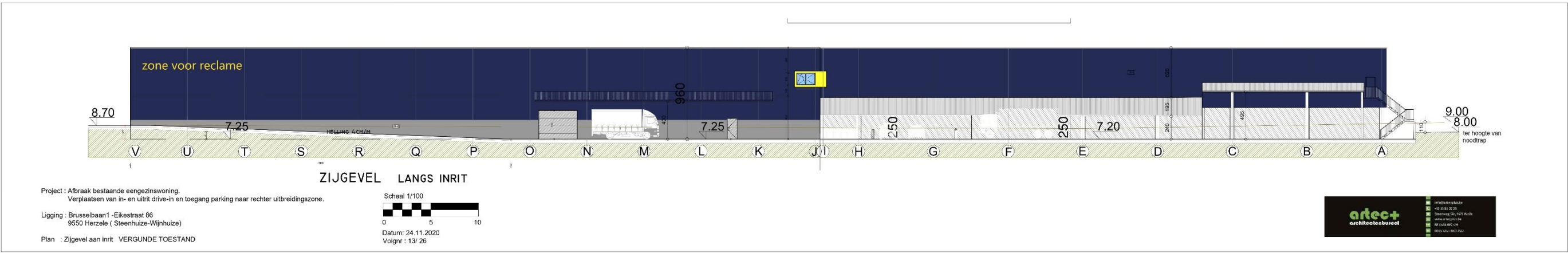
2.7 Werkwijze

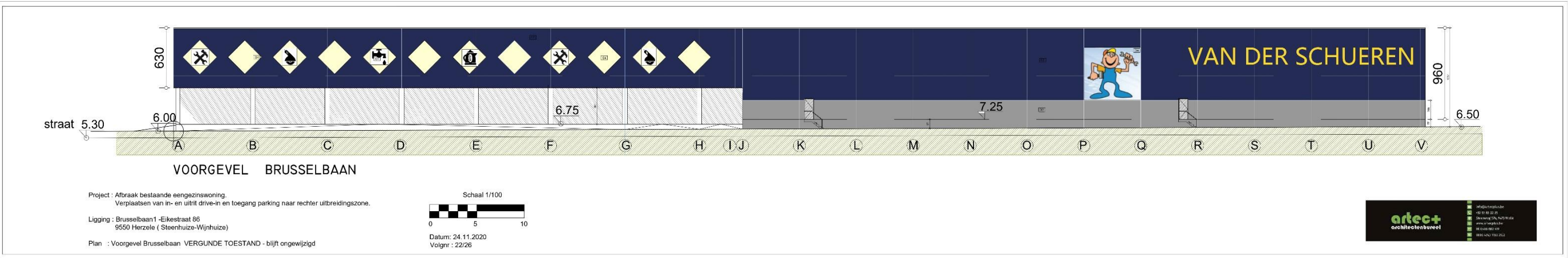
Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

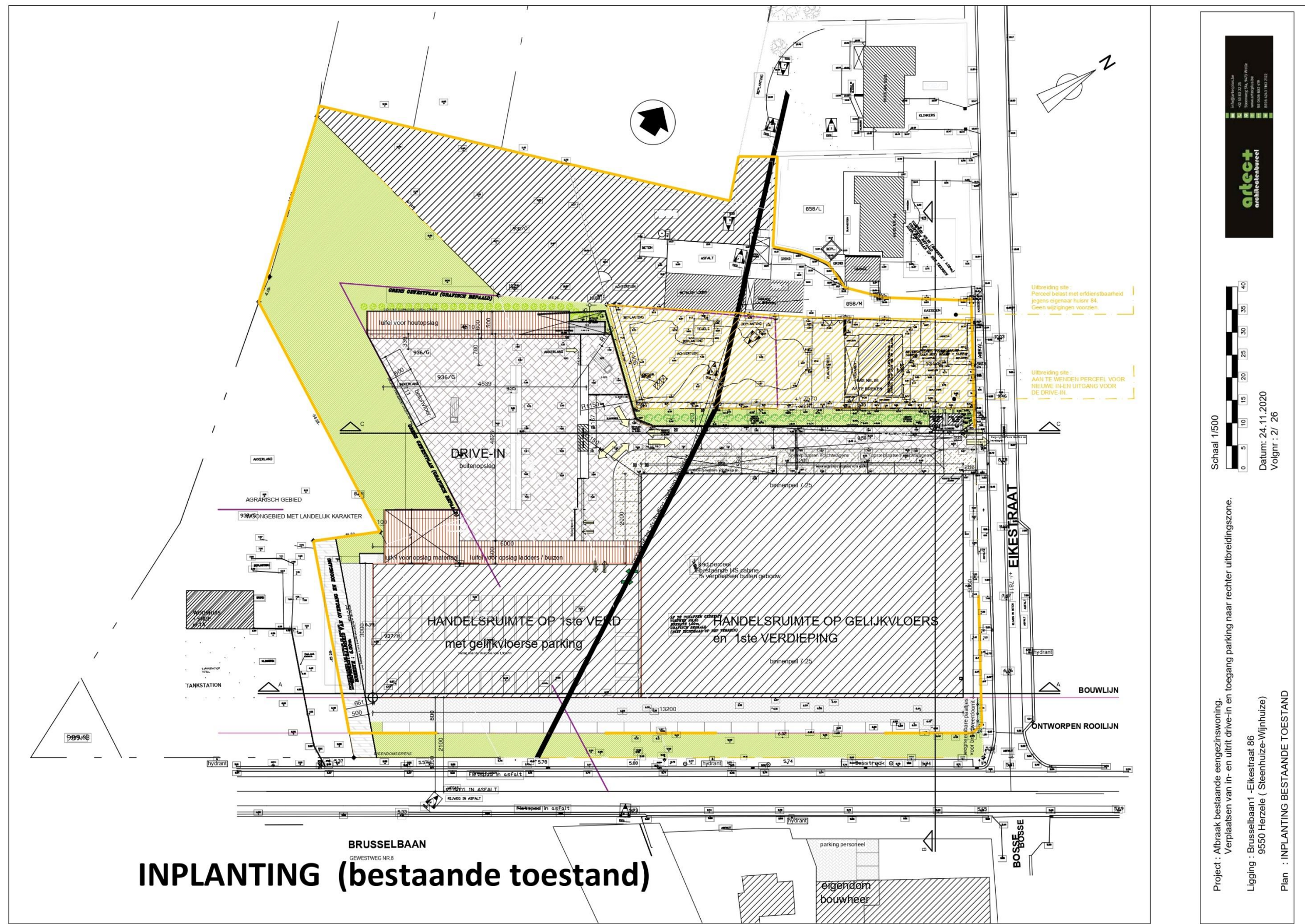
Overzicht geconsulteerde kaarten:

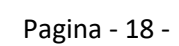
- Onderzoeksgebied:
 - Inplantingsplan huidige toestand
 - Inplantingsplan geplande toestand
 - Doorsnede bestaande toestand
 - Doorsnede nieuwe toestand
- Geografische/geo (morfo)logische en bodemkundige situering:
 - Topografische kaart
 - Orthofoto
 - Kadasterkaart
 - Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II
 - Tertiair geologische kaart
 - Quartair geologische kaart
 - Bodemtypekaart
 - Potentiële bodemerosiekaart
 - Erosiegevoeligheidskaart
 - Bodemgebruiksbestand
 - Gewestplan

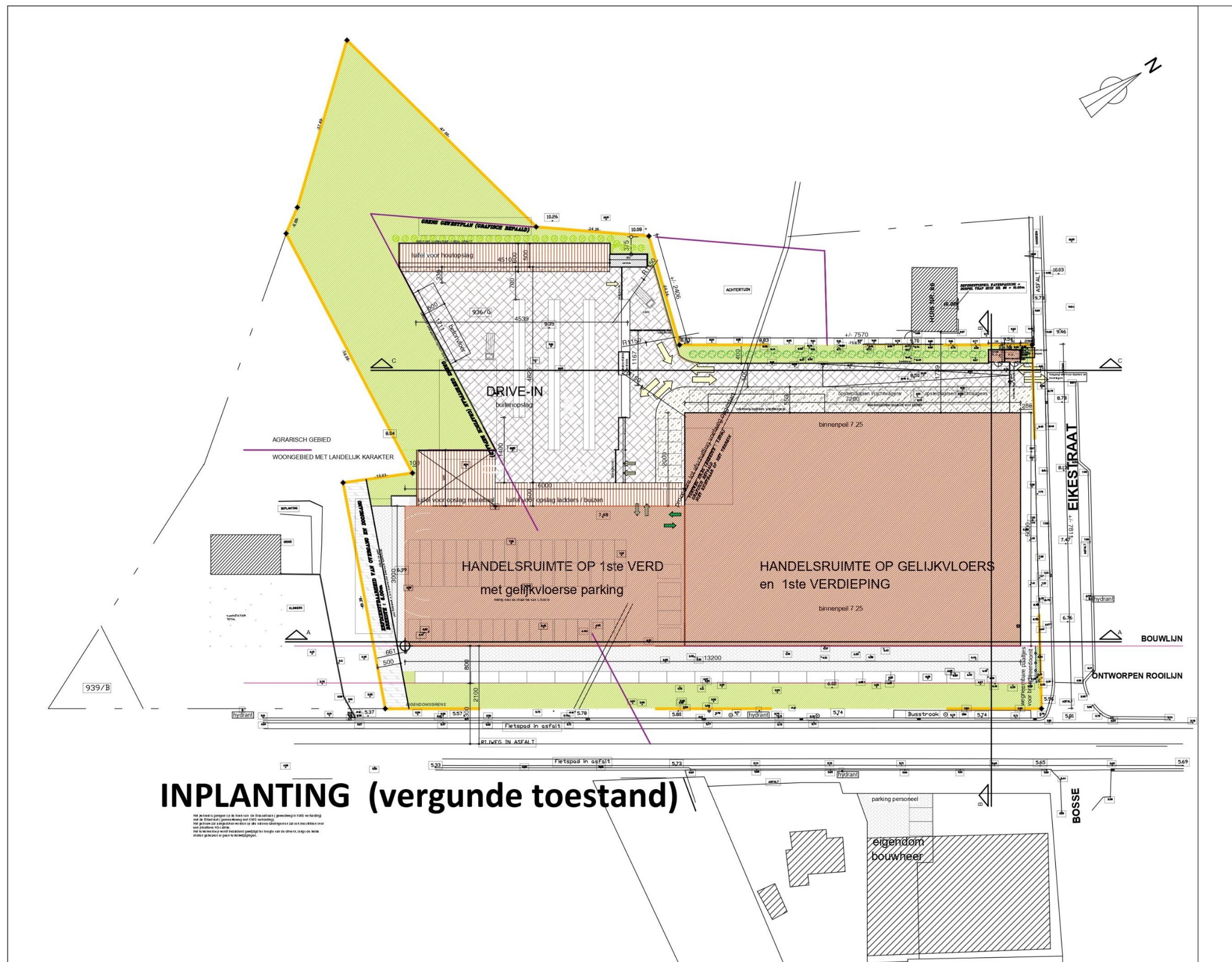
- Historische situering:
 - Kaart van het Land van Aalst door J. Horenbault, 1619
 - Kaart van Villaret, 1745 – 1748
 - Kaart van Ferraris, 1777
 - Atlas der Buurtwegen, 1840
 - Kaart van Vandermaelen, 1846-1854
 - Kaart van Popp, 1842-1879
 - Topografische kaarten van België, 1904 & 1939
 - Luchtfoto's
- Archeologische situering:
 - Geoportaal Centraal Archeologische Inventaris
 - Inventaris Onroerend Erfgoed

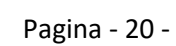

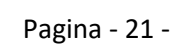

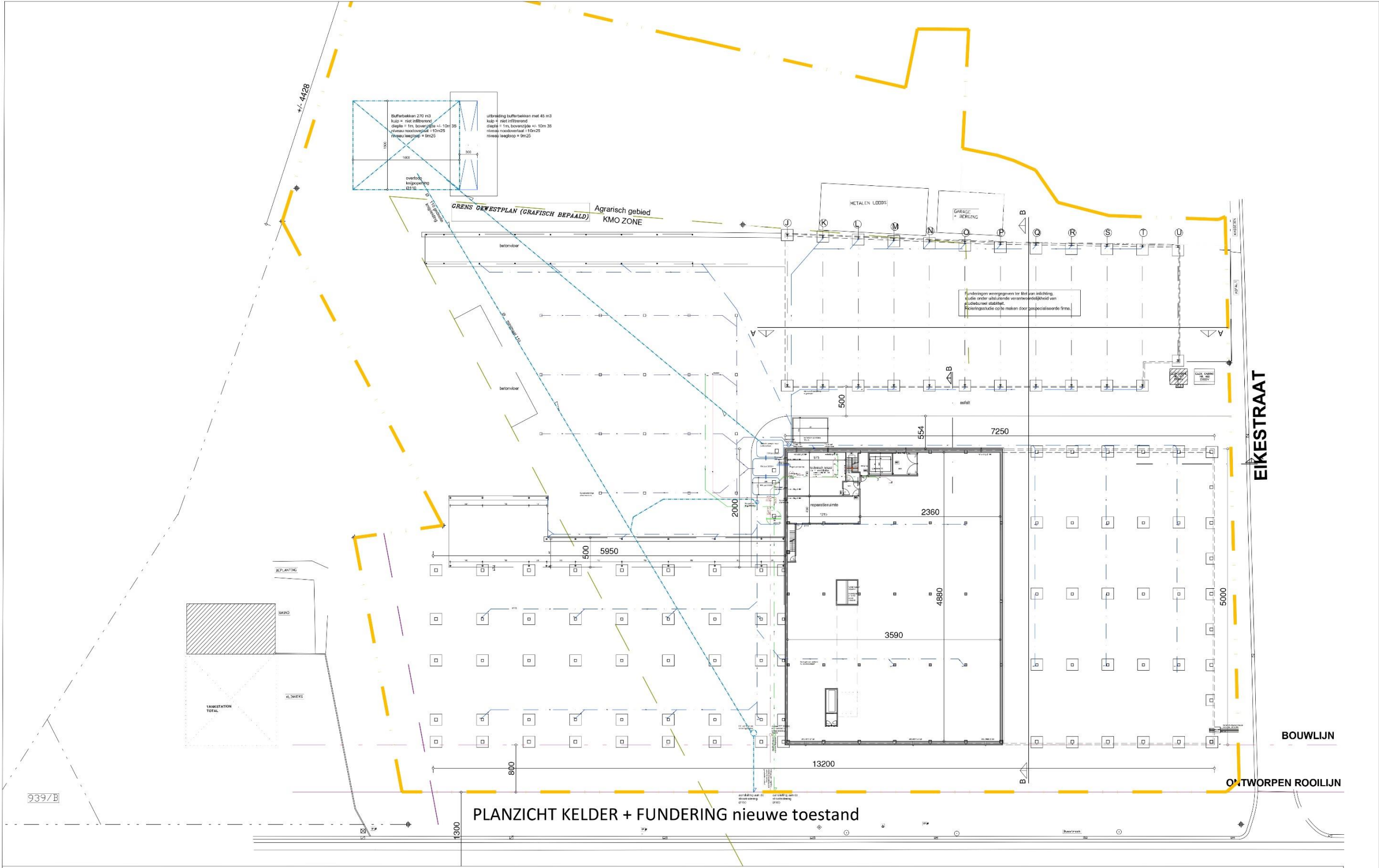

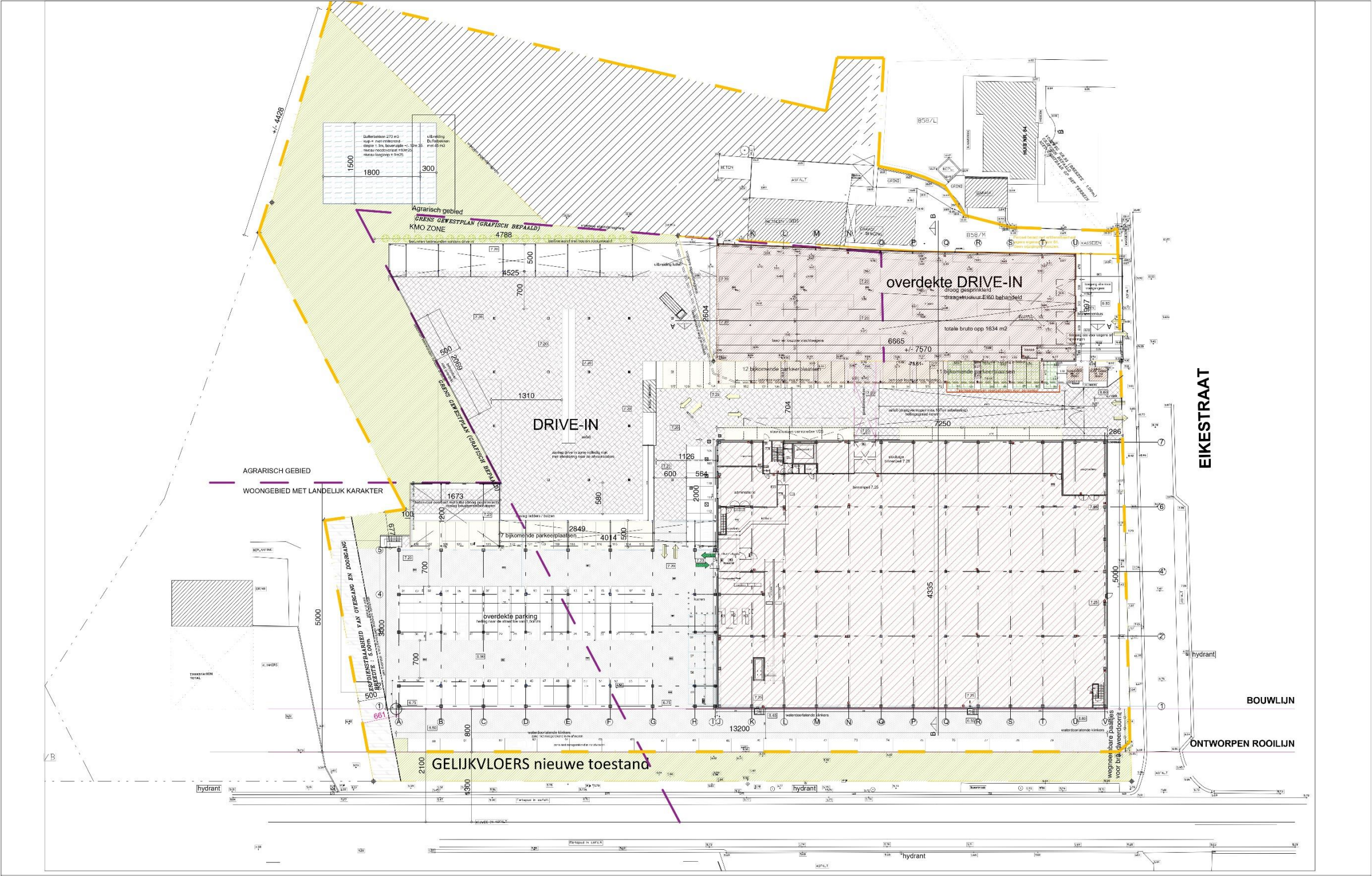

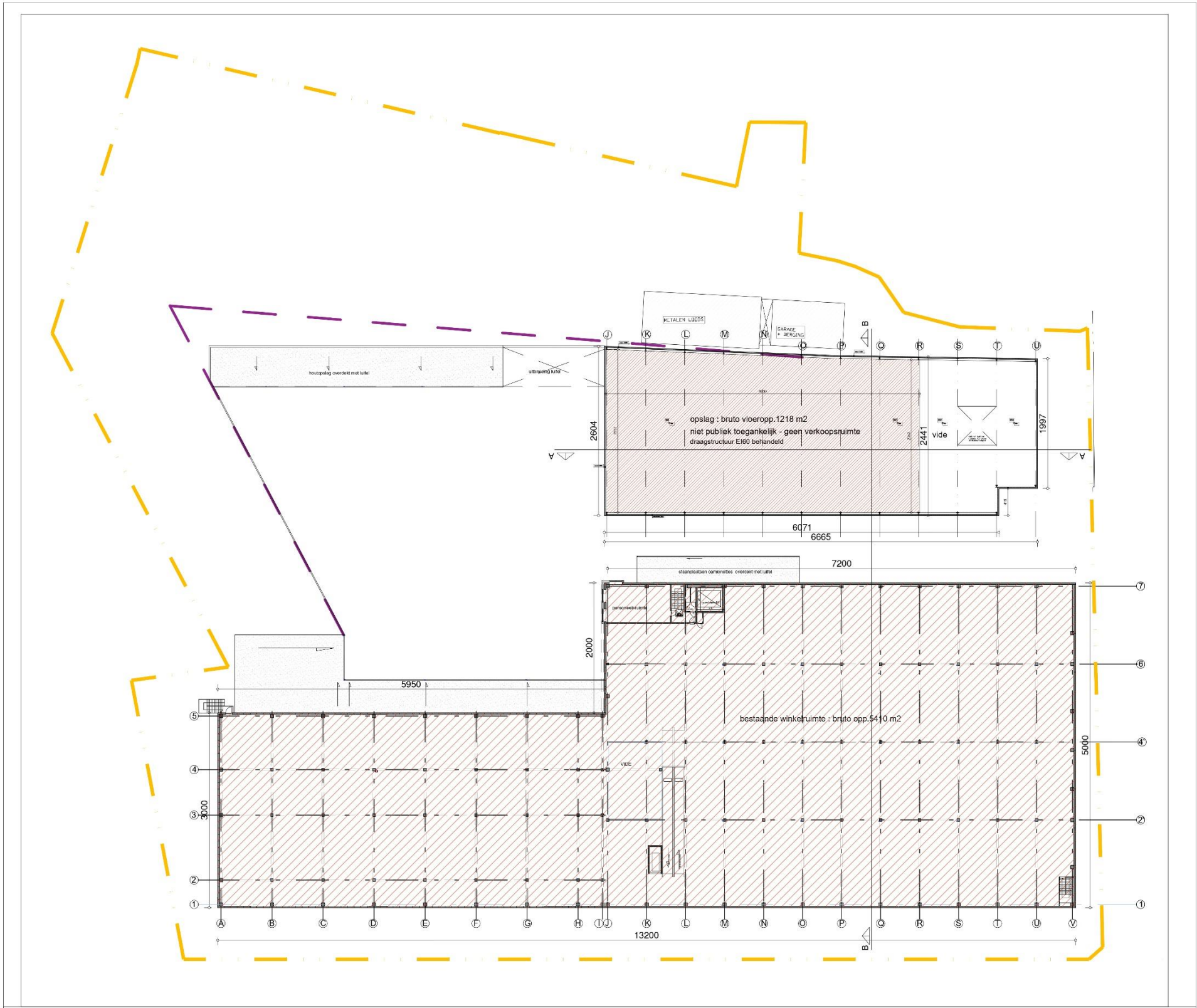

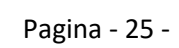

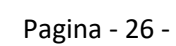

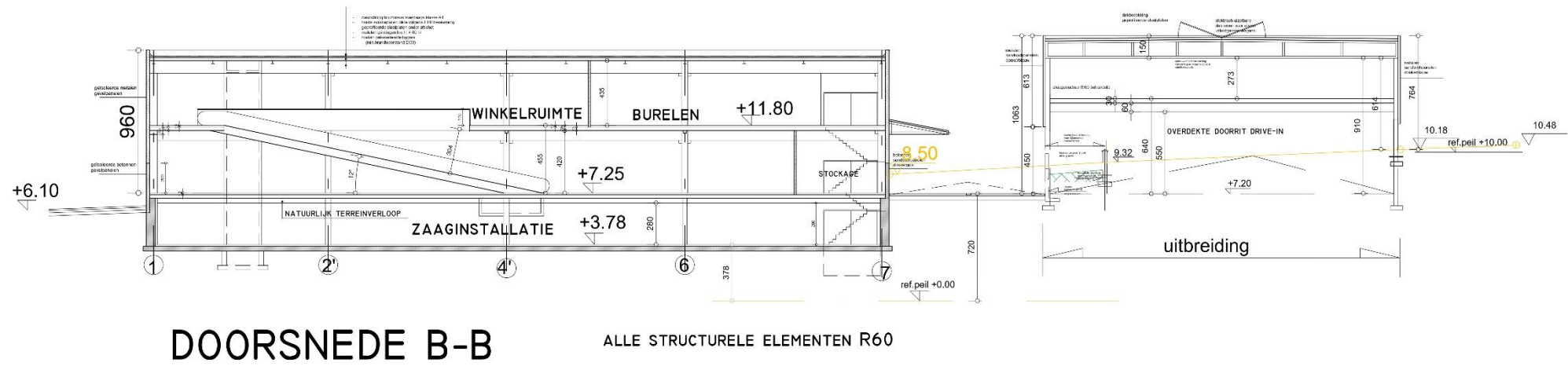
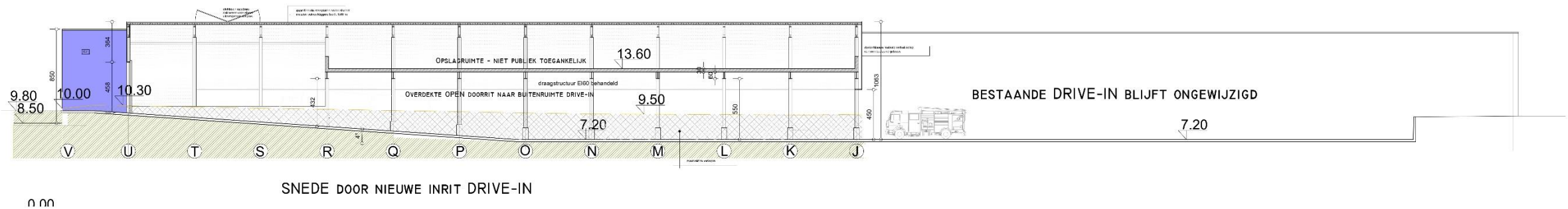

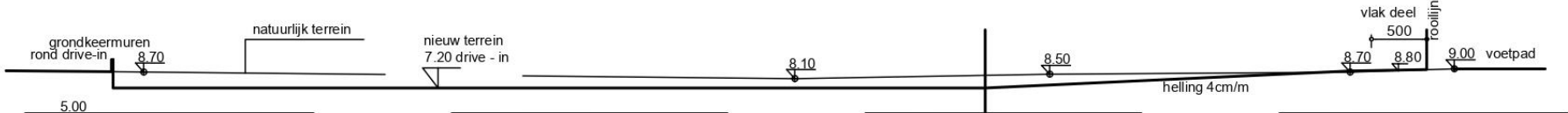

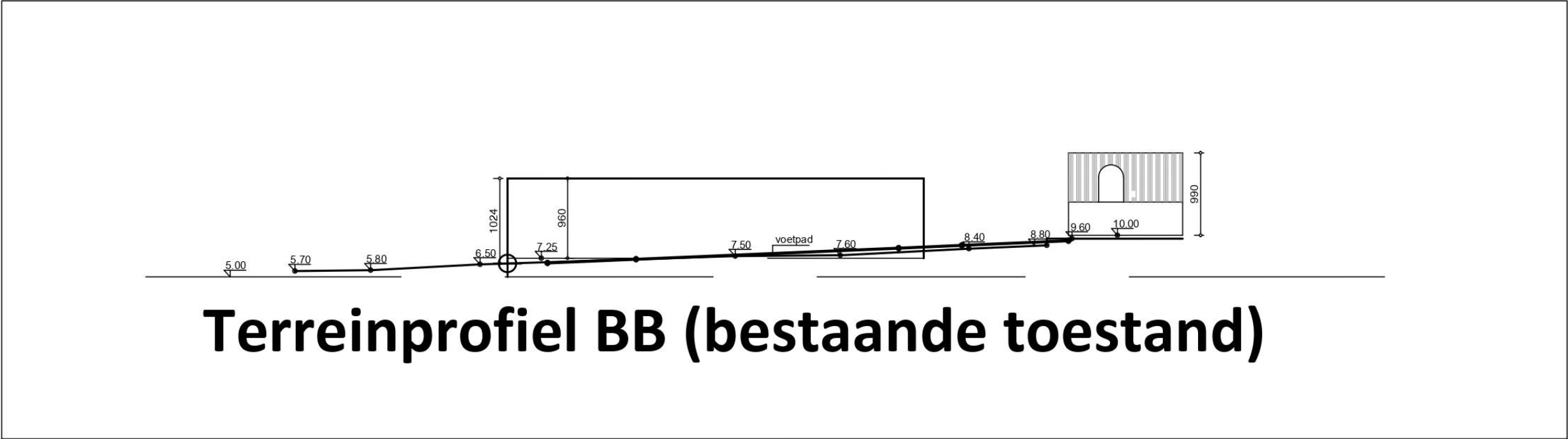

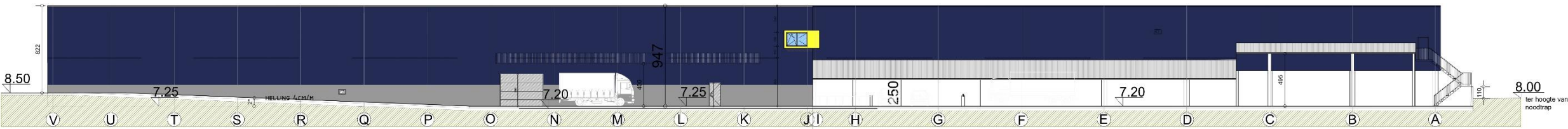

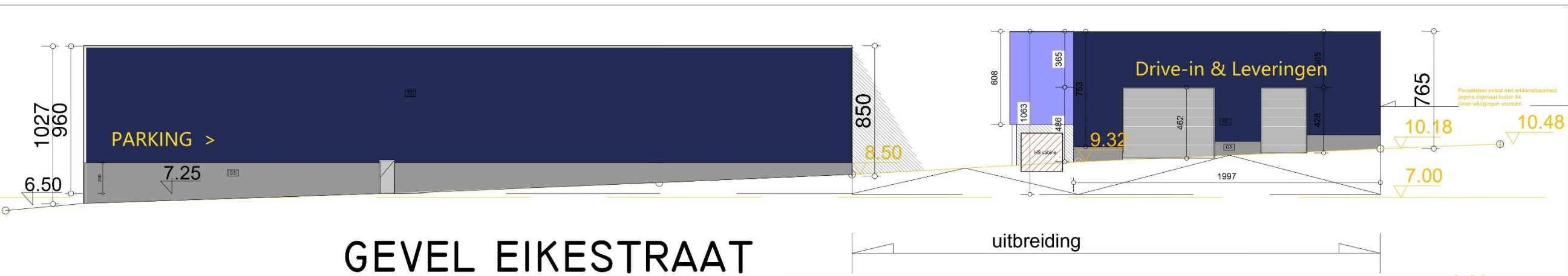

Terreinprofiel AA (bestaande toestand)

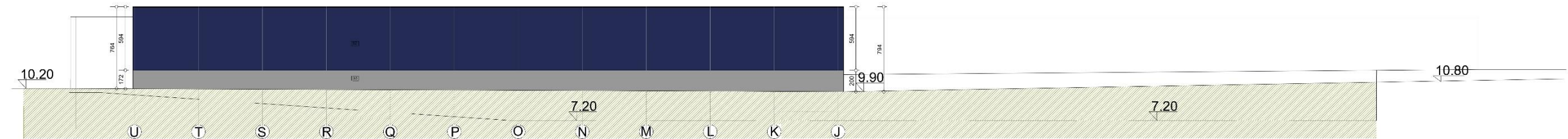

SNED E DOOR NIEUWE INRIT NAAR PARKING - INRIT BLIJFT ONGEWIJZIGD

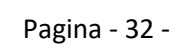

GEVEL EIKESTRAAT

uitbreiding

ZIJGEVEL RECHTS DOORRIT DRIVE-IN

3 Assessmentrapport

3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

Herzele is een gemeente in de Belgische provincie Oost-Vlaanderen. De gemeente telt acht deelgemeentes; m.n. Herzele, Borsbeke, Hillegem, Ressegem, Sint-Antelinks, Sint-Lievens-Esse, Steenhuize-Wijnhuize en Woubrechtgem. Herzele telt 17605 inwoners (2017) op een oppervlakte van 47,4km². Met het kenmerkende glooiende reliëf behoort Herzele geologisch gezien tot de Vlaamse Ardennen. Op hydrologisch vlak behoort ze dan weer tot de Denderstreek aangezien de afwatering van dit deel van de Vlaamse Ardennen tot het stroomgebied van de Dender mag gerekend worden. Bodemkundig, tot slot, maakt Herzele deel uit van de Oost-Vlaamse Zandleemstreek.

De Vlaamse Ardennen worden gekenmerkt door een uitgesproken reliëf. Het reliëf is ontstaan vanaf het einde van het mioceen (7 miljoen jaar geleden). Van deze tijd dateert de laatste overspoeling door de zee (Diestiaanzee). Tijdens de laatste periode van die zeeafzettingen ontstonden lage zandbanken. Bij het terugtrekken van de zee gingen de beken en rivieren op het nieuw gevormde land vanzelfsprekend stromen in de geulen tussen de zandbanken. Geleidelijk aan sneden deze waterlopen hun valleien dieper uit in het landschap in en vormden de huidige beekvalleien evenals de Scheldevallei. Op deze manier kwamen de voormalige zandbanken steeds hoger boven hun omgeving te liggen. Doordat zich in toppen van de zandbanken ijzerzandsteen gevormd had (ontstaan door oxidatie van glauconiet -een ijzerhoudend silicaat- tot limoniet), werden deze slechts matig geërodeerd. In de beekdalen, waar oxidatie niet mogelijk was doordat in de geulen nooit ijzerrijk zand was afgezet in de Diestiaanzee, had de erosie vrij spel. Op deze manier ontstonden de huidige getuigenheuvels (of Diestiaanheuvels): zij getuigen van de allerlaatste aanwezigheid van een zeebodem in deze streken. Ze strekken zich uit vanaf Frans-Vlaanderen tot in het Hageland.³

Typisch is de asymmetrie in de hellingen. Men heeft steile hellingen naar het zuiden en zachte hellingen naar het noorden. Deze asymmetrie heeft te maken met de mate van erosie op het einde van de ijstijden (10.000 jaar geleden). Op de zuidelijk georiënteerde hellingen smolt de wintersneeuw in de ijstijdzomers sneller en spoelde het dooiwater weg voordat de ondergrond kon ontdooien. Op de noordelijke hellingen verliep de opwarming trager en gelijkmatiger, waardoor er een dikke modderbrij ontstond. Deze modderpakketten schoven naar beneden, waardoor een sterke erosie van de noordhellingen ontstond. Hierdoor ontstonden steile hellingen gericht op het zuiden en zachtere hellingen gericht op het noorden.⁴

³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/135391>

⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/135391>

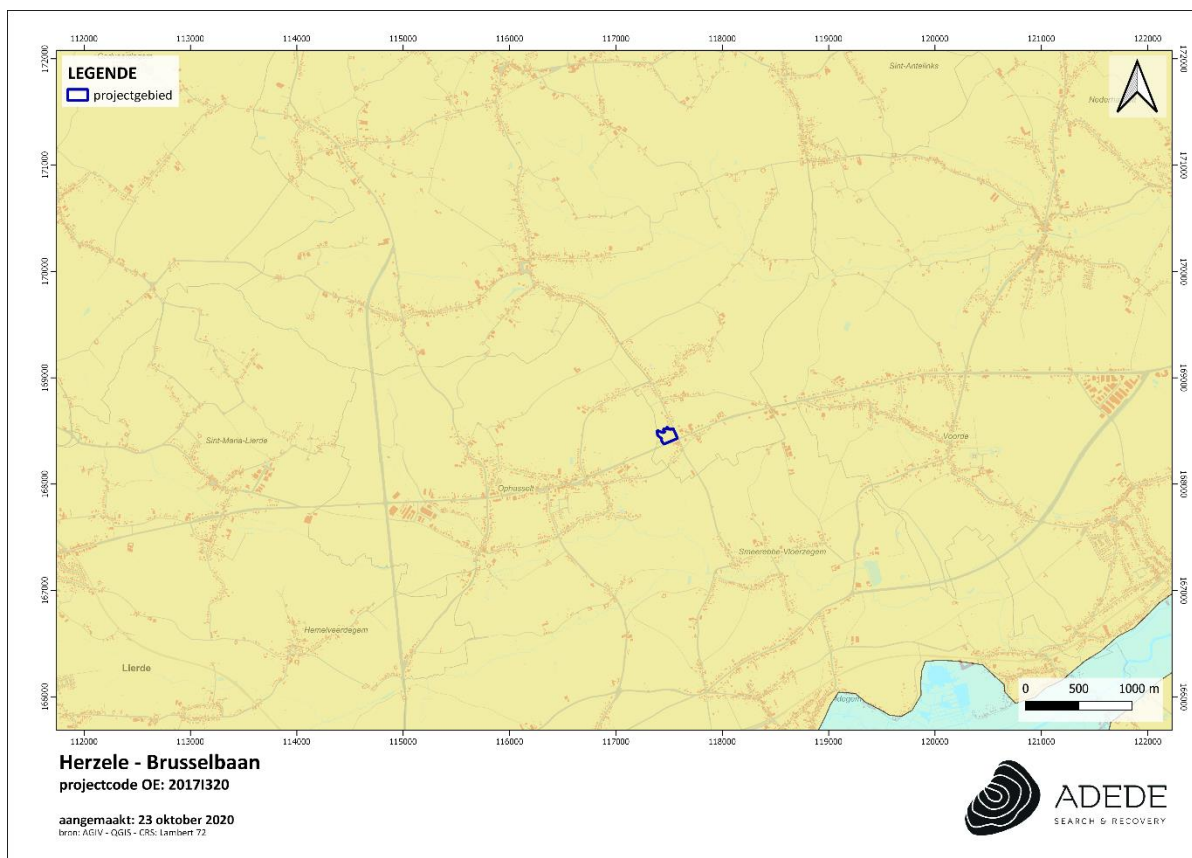
Het onderzoeksgebied bevindt zich in de deelgemeente Steenhuize-Wijnhuize, dat voornamelijk het dorp Steenhuize omvat en slechts een klein stukje van het gehucht Wijnhuize, dat grotendeels in Sint-Lievens-Esse ligt. De deelgemeente telt 2315 inwoners op een oppervlakte van 12,38km².⁵

Het onderzoeksgebied is gelegen langs de kruising tussen de Eikestraat en de N8 (Brusselbaan), ter hoogte van meubelzaak De Coninck dat recent definitief de boeken heeft neergelegd. De N8 is een gewestweg en een van de negen N-wegen die vanuit de hoofdstad Brussel tot aan de grenzen van het land lopen. De N8 loopt vanuit Brussel naar het westen, tot Veurne en de Belgische Westkust (Koksijde). De weg heeft een totale lengte van 152 kilometer. Het deel tussen Ninove en Brakel werd aangelegd in de jaren 30 van de negentiende eeuw. België was een jonge staat en investeerde volop in nieuwe "steenwegen". Ten westen van Ninove bestond er voor de aanleg van de weg wel al een kleinere middeleeuwse heerweg die tussen Ninove en Ophasselt ongeveer hetzelfde tracé had als de nieuwe weg. Deze oudere 'Chemin d'Audenaerde à Ninove' had een kronkelend verloop en verbond Oudenaerde niet via Brakel met Ninove maar via Zegelsem, Elst, Michelbeke, de helling Berendries, Sint-Maria-Oudenhove, Sint-Maria-Lierde en Ophasselt. Tussen Ninove en Ophasselt werd de oude weg rechtgetrokken. Westelijker werd voor een meer zuidelijk tracé gekozen dat de heuvels bij Sint-Maria-Oudenhove vermeed en langs Nederbrakel passeerde. Op de kaarten van het Dépôt de la Guerre draagt de nieuwe weg de namen Route de Renaix à Ninove, Route d'Audenaerde à Bruxelles en Route de Tournay à Bruxelles (in Brakel). Bij Brakel leidde een weg (de huidige N48) naar Doornik.⁶

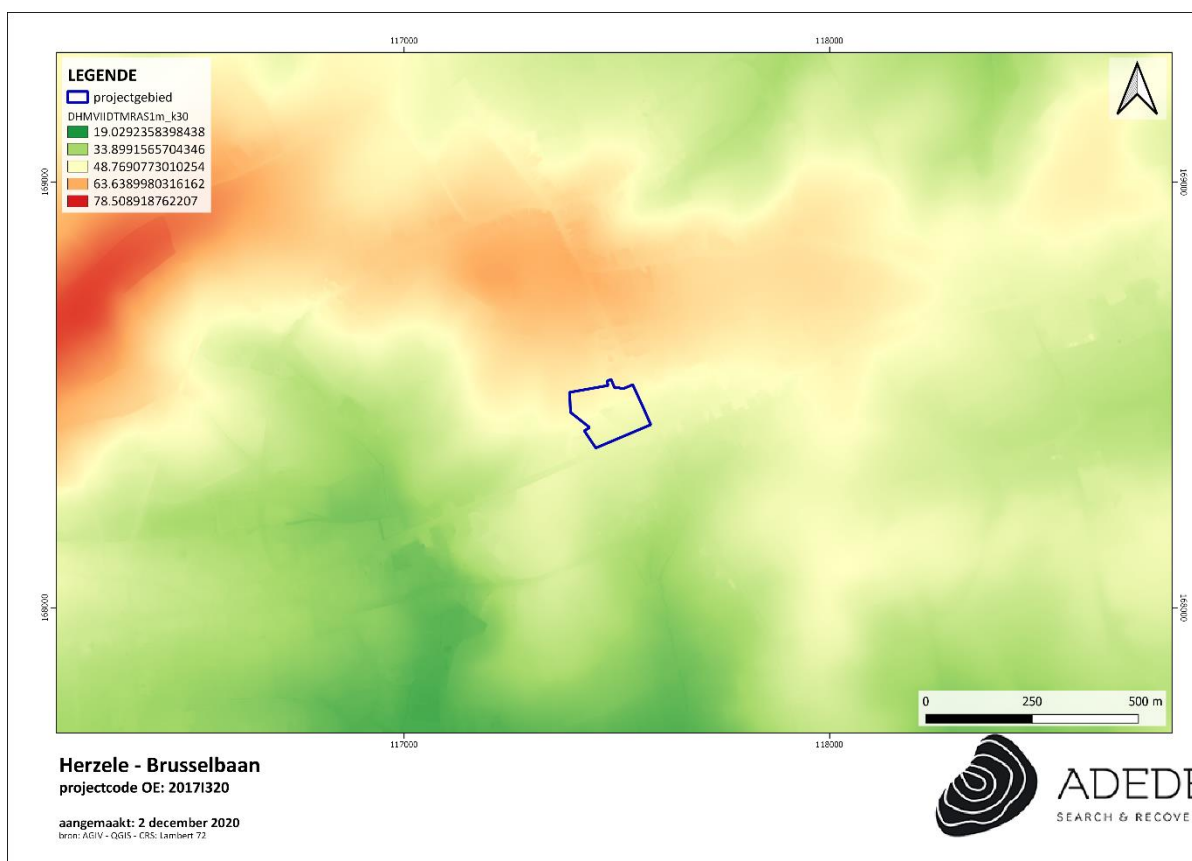
Op de traditionele landschappenkaart is het projectgebied gelegen in het Land van Zottegem. Qua landschappelijke inplanting ligt het onderzoeksgebied op de steilere zuidflank van een licht uitgesproken oost – west georiënteerde heuvelrug. De heuvelkam loopt circa 500m ten noorden van het projectgebied op een hoogte van ongeveer 70m. De hoogte schommelt tussen maximaal 51m en minimaal 45m, wat een maximaal hoogteverschil van ongeveer 6m impliceert. De gemiddelde hellingsgraad van het terrein varieert van ongeveer 4,5% in het westen van het gebied tot ongeveer 5,5% in het oosten. De hoogteprofielen tonen aan dat een aanzienlijk deel van het terrein is afgegraven om de meubelzaak waterpas aan het niveau van de Brusselbaan te kunnen aanleggen.

⁵ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Steenhuize-Wijnhuize>

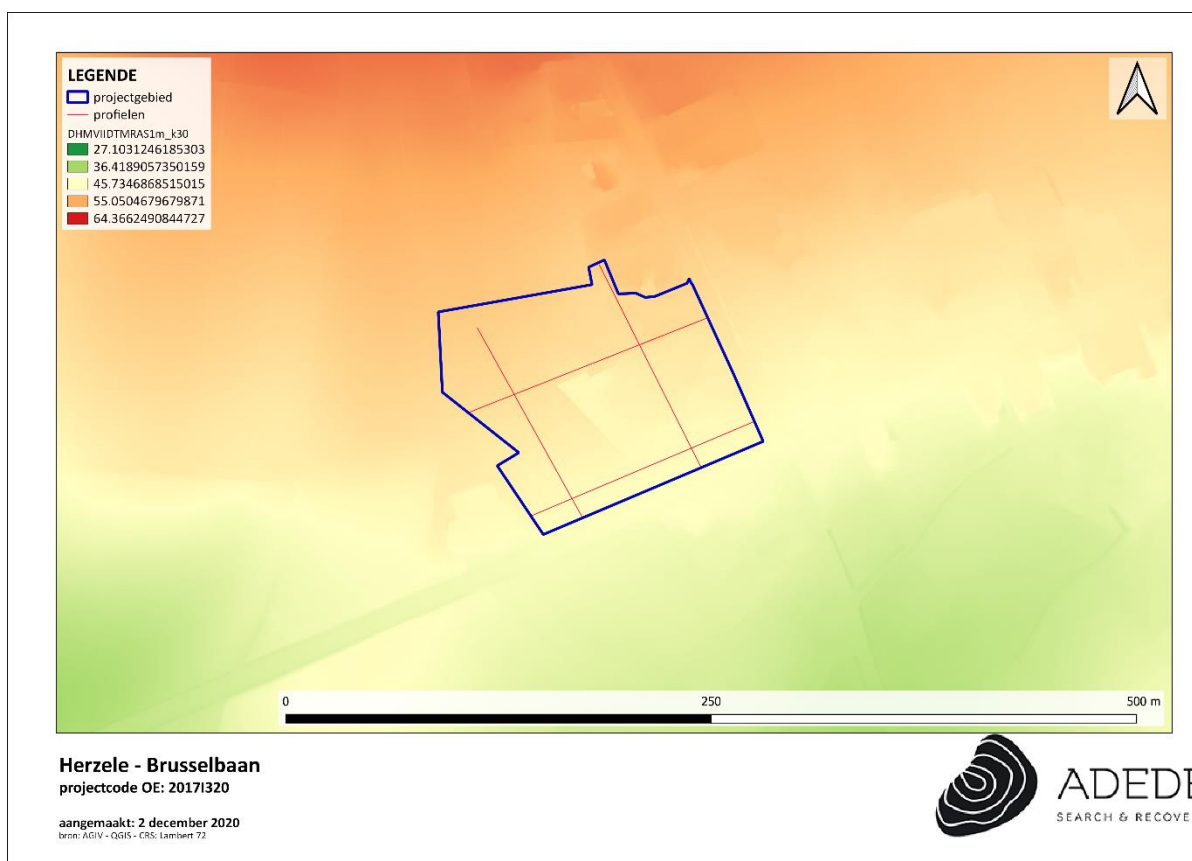
⁶ [https://nl.wikipedia.org/wiki/N8_\(Belgi%C3%AB\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/N8_(Belgi%C3%AB))

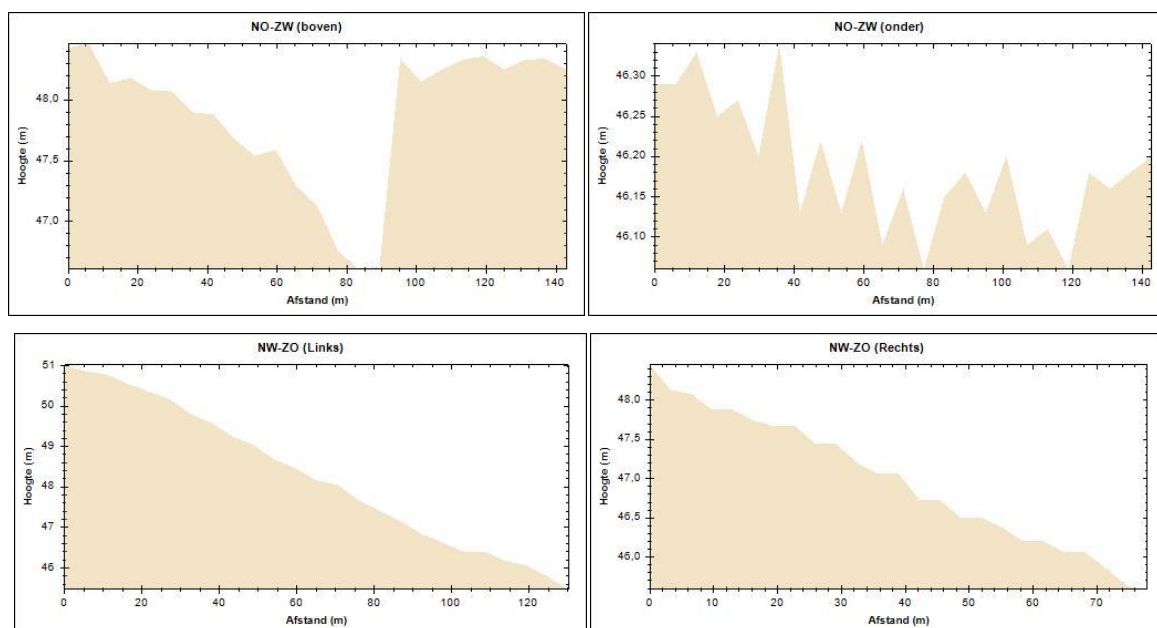
Figuur 1. Situering van het projectgebied op de Traditionele Landschappenkaart.

Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.

Figuur 3. Situering van het projectgebied op het DHM VII, digitaal terreinmodel 1m (detail).

Figuur 4. Hoogteprofielen van het projectgebied.

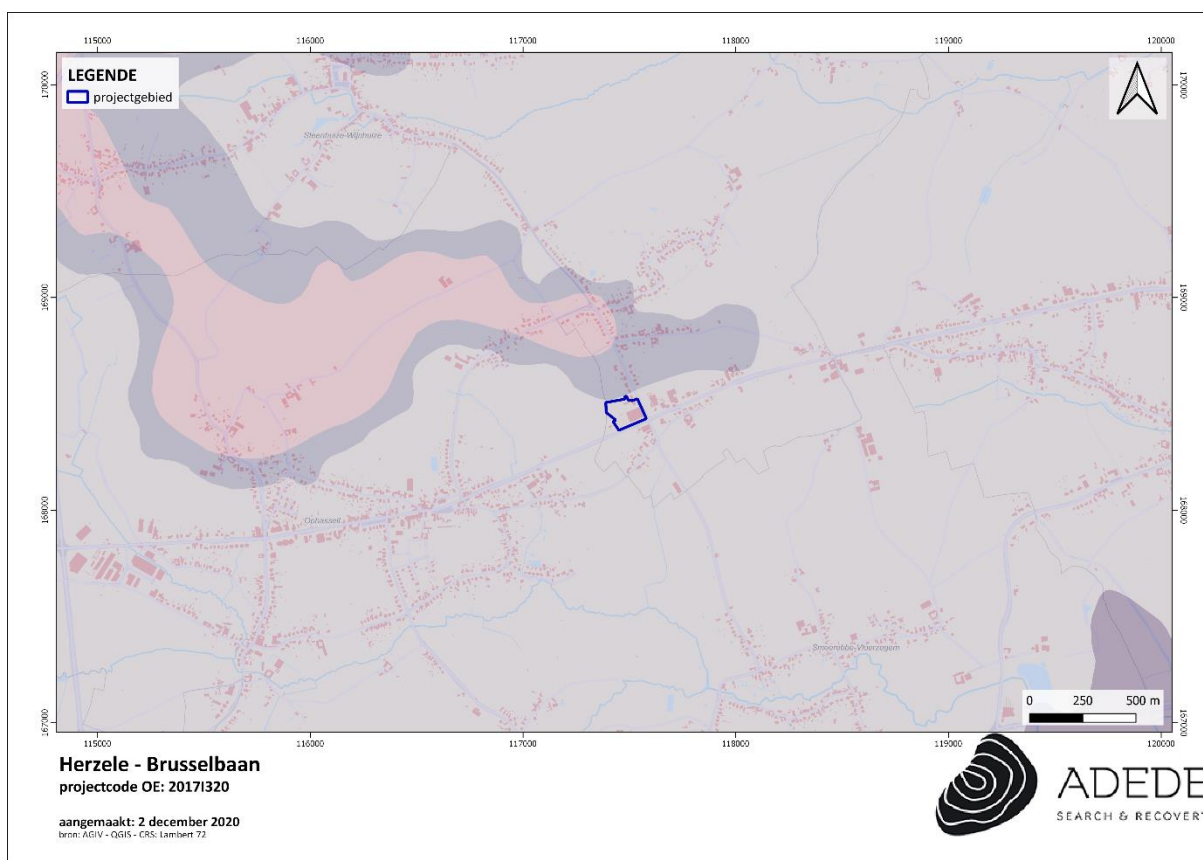
3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

De Tertiair geologische kaart (1:50.000) geeft de lithologie van de afzettingen onder de Quartaire afzettingen weer. De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied wordt gevormd door het **Lid van Moen**, dat deel uitmaakt van de **Formatie van Kortrijk**. Het wordt omschreven als: grijze klei tot silt, kleihoudend, kleilagen; Nummulites planulatus (nummulieten).

Hogerop de heuvel, net ten noorden van het onderzoeksgebied, komen nog twee andere tertiaire afzettingen voor:

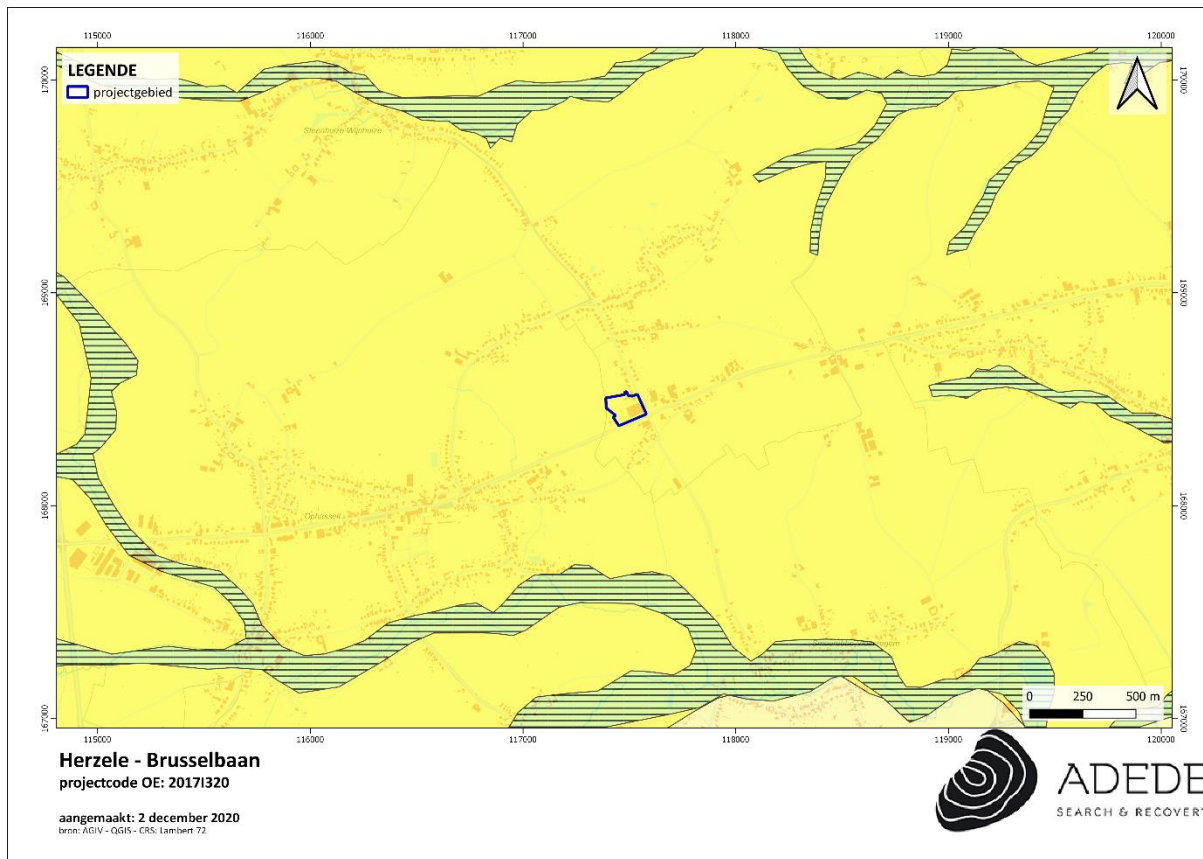
- Formatie van Kortrijk – Lid van Aalbeke: donkergrijze tot blauwe klei, glimmers
- Formatie van Tielt: grijsgroen zeer fijn zand tot silt, kleihoudend.

Figuur 5. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

3.2.2 Quartair geologisch

De quartaire bodem onder het onderzoeksgebied bestaat volledig uit het type 2, bestaande uit quartaire hellingsafzettingen met daarbovenop eolische afzettingen van zandleem tot leem uit het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen.

Figuur 6. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

3.2.3 Bodem

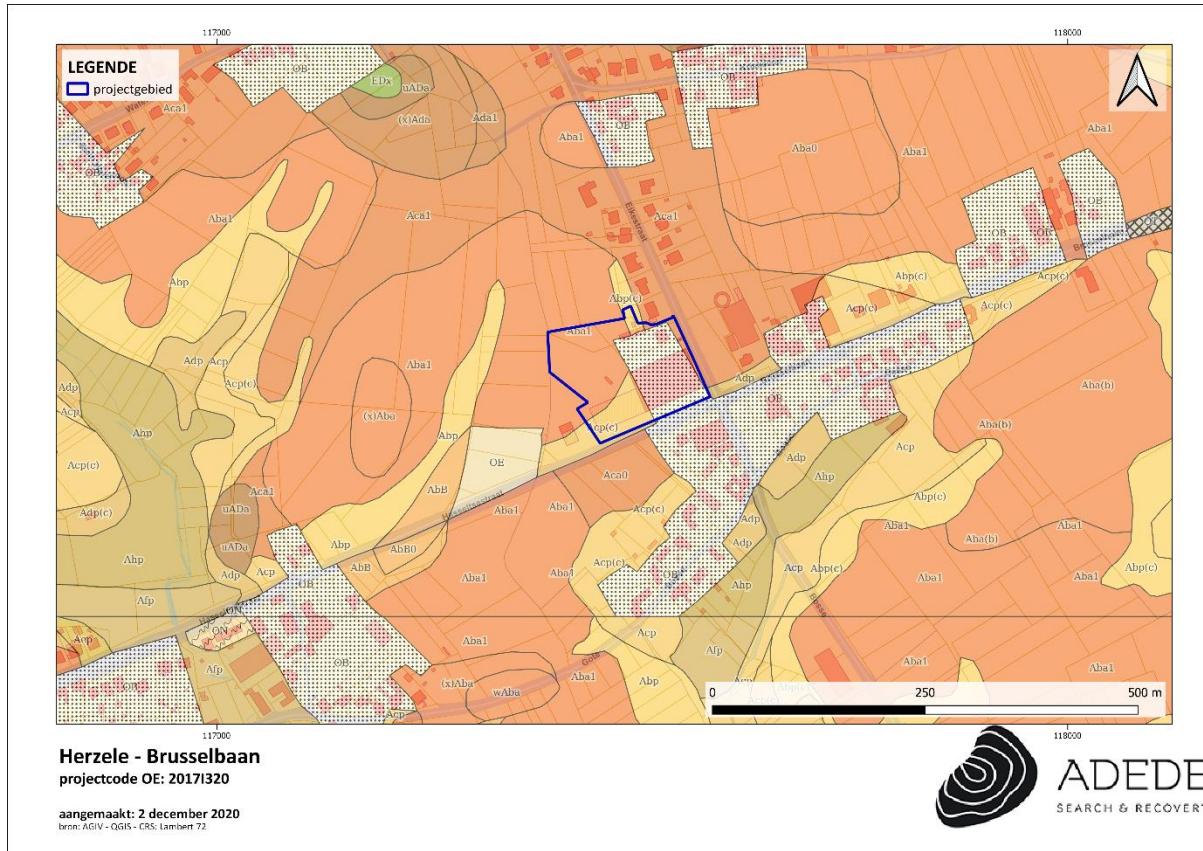
In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, potentiële bodemerosiekaart, erosiegevoeligheidskaart en het bodemgebruiksbestand besproken.

3.2.3.1 Bodemtypekaart

Voor het grootste deel van het onderzoeksgebied wordt de bodem weergegeven als **OB-bodem**. De uiterste randen van het onderzoeksgebied bestaan uit **Aca1**, **Aba1**, **Acp** en **Adp** bodems.

- **OB (bebouwde zone):** Soms wordt het bodemprofiel door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden). De bodems in de bebouwde zone (OB) zijn daar een voorbeeld van.
- **Aca1:** Matig droge leembodem met textuur B horizont. Deze matig droge leemgronden vertonen een gleyhorizont op matige diepte. De Acao gronden zijn niet geërodeerd en komen voor op de brede plateaus of zwakke hellingen. De meer geërodeerde Aca1 gronden komen voor op hellingen of in de nabijheid van Tertiaire ontsluitingen, waar zich dan ook een substraat kan manifesteren. De landbouwwaarde is goed, de quoteringsligting ligt iets lager dan bij Aba.
- **Aba1:** Droge leembodem met textuur B horizont. De serie Aba ontwikkelt in het Pleistocene loessdek vertoont onder de A horizont een aan klei en sesquioxiden aangerijkte textuur B horizont. De bouwvoor is een donkerbruin, homogeen humushoudend leem; bij Abao rust de Ap op een geelbruine overgangshorizont. De Bt is bruin zwaar leem (gemiddelde 20% klei) met meestal goed ontwikkelde polyedrische structuur en kleihuidjes (coatings). Naar onder toe neemt het kleigehalte sterk af en verdwijnt de structuur geleidelijk terwijl de kleur geelbruin wordt. Bij Aba(b) profielen met gevlekte textuur B vertoont deze horizont grijze strepen of gebleekte vlekken. Bij de substraatseries begint een steenachtig zand, klei- of klei-zandsubstraat op geringe of matige diepte. De bodems vertonen geen watergebrek en geen wateroverlast dank zij de gunstige drainage en het hoog waterbergend vermogen. Substraatseries zijn evenwel gevoeliger voor droogte, te meer daar ze dikwijls op hellingen met snelle oppervlakkige ontwatering liggen. De Aba gronden zijn zeer geschikt voor veeleisende teelten (tarwe, gerst, luzerne, suikerbieten); ze komen in aanmerking voor fruitteelt (appel, peer, kers). Op sterk hellende terreinen dienen voorzorgsmaatregelen tegen de erosie genomen te worden.
- **Acp:** Bedolven textuur B horizont op minder dan 80 cm diepte. De Acp depressie- of lage hellinggronden omvatten colluviale bodems welke tussen 80 en 120 cm gleyverschijnselen vertonen. Het colluviaal dek rust veelal op een geërodeerd profiel waarvan de textuur B op wisselende diepte in het profiel voorkomt. Deze gronden hebben een belangrijke verspreiding vooral langs de valleigebieden. De Acp gronden kunnen tijdelijk aan wateroverlast lijden. Met een broze structuur slempen ze gemakkelijk dicht na regen. Ze zijn geschikt voor graangewassen (tarwe, gerst) en geschikt voor suikerbieten. Voor weidebouw zijn deze gronden zeer geschikt.
- **Adp:** Matig natte leembodem zonder profiel. De bouwlaag vertoont een bruingrijze kleur die geleidelijk overgaat in niet gedifferentieerd colluviaal materiaal die baksteenrestjes en

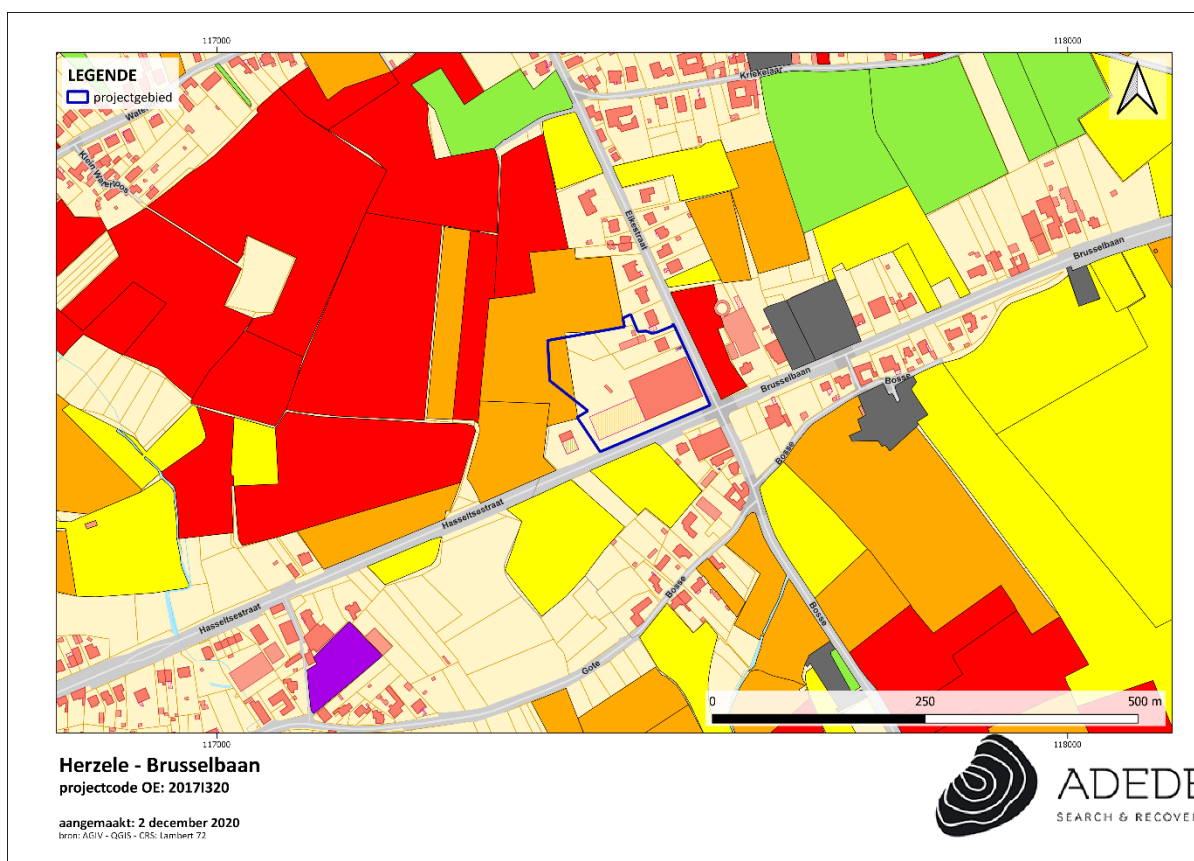
houtskooffragmenten bevat. Het colluvium rust op een afgeknotte textuur B of op een Tertiair substraat. Roestverschijnselen beginnen vanaf 50 cm. Ze komen voor in lage brede depressies, op de lage rand van hellingen en als oeverwallen in alluviale valleien. Mits drainage zijn ze geschikt voor veeleisende teelten. Ze blijken het meest geschikt voor blijvend weiland.

Figuur 7. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Potentiële bodemerosie

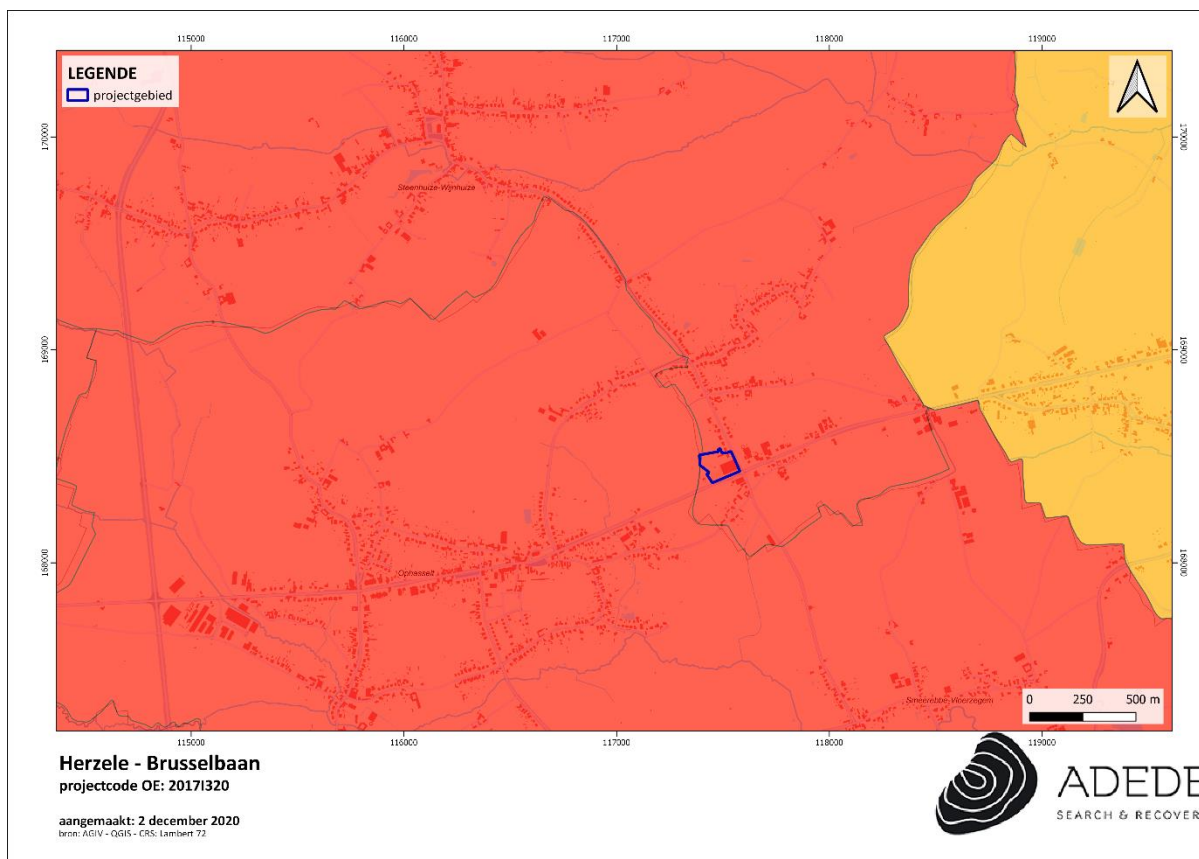
Wat de potentiële bodemerrosie betreft is voor het onderzoeksgebied zelf slechts deels informatie beschikbaar. Het deel van het onderzoeksgebied waarvoor wel data beschikbaar is toont een gemiddelde potentie tot bodemerrosie.

Figuur 8. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.3.3 Erosiegevoeligheid

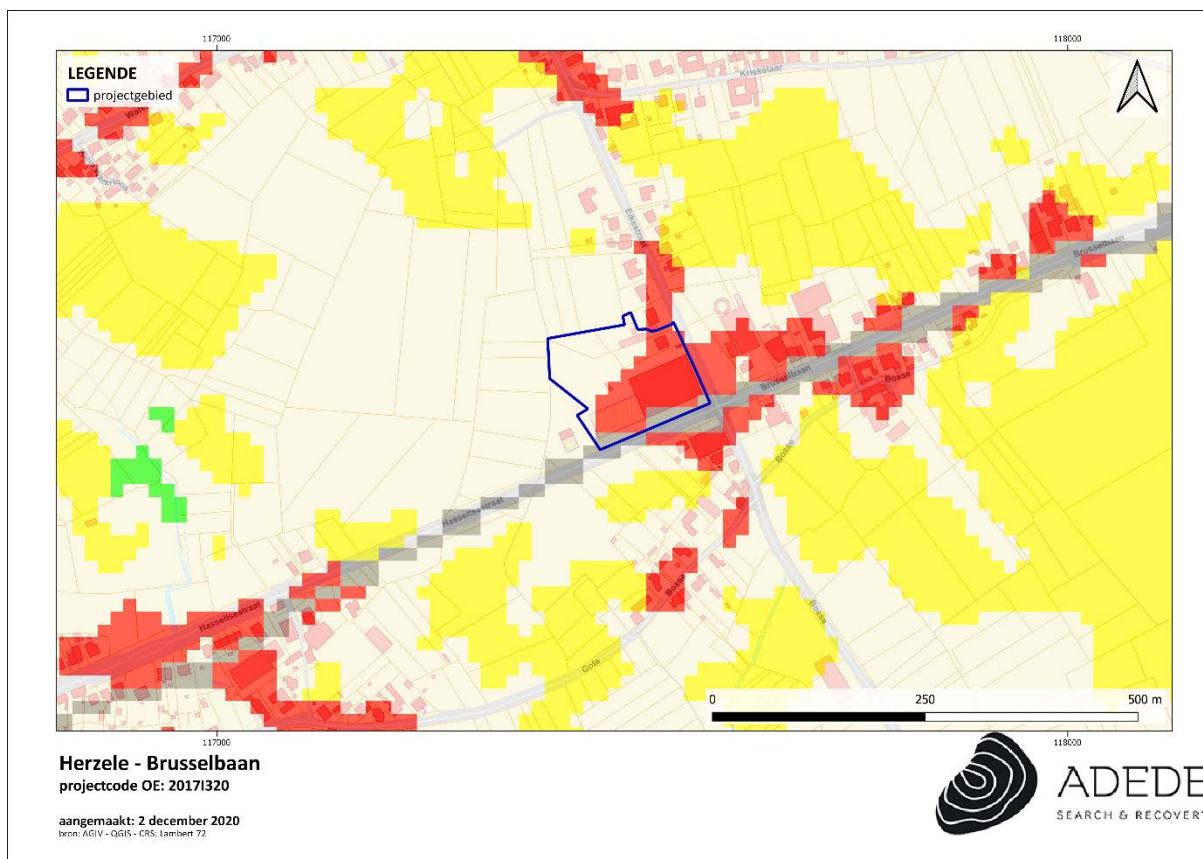
De erosiegevoeligheidskaart beschrijft het onderzoeksgebied als zeer sterk erosiegevoelig.

Figuur 9. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.4 Landgebruik

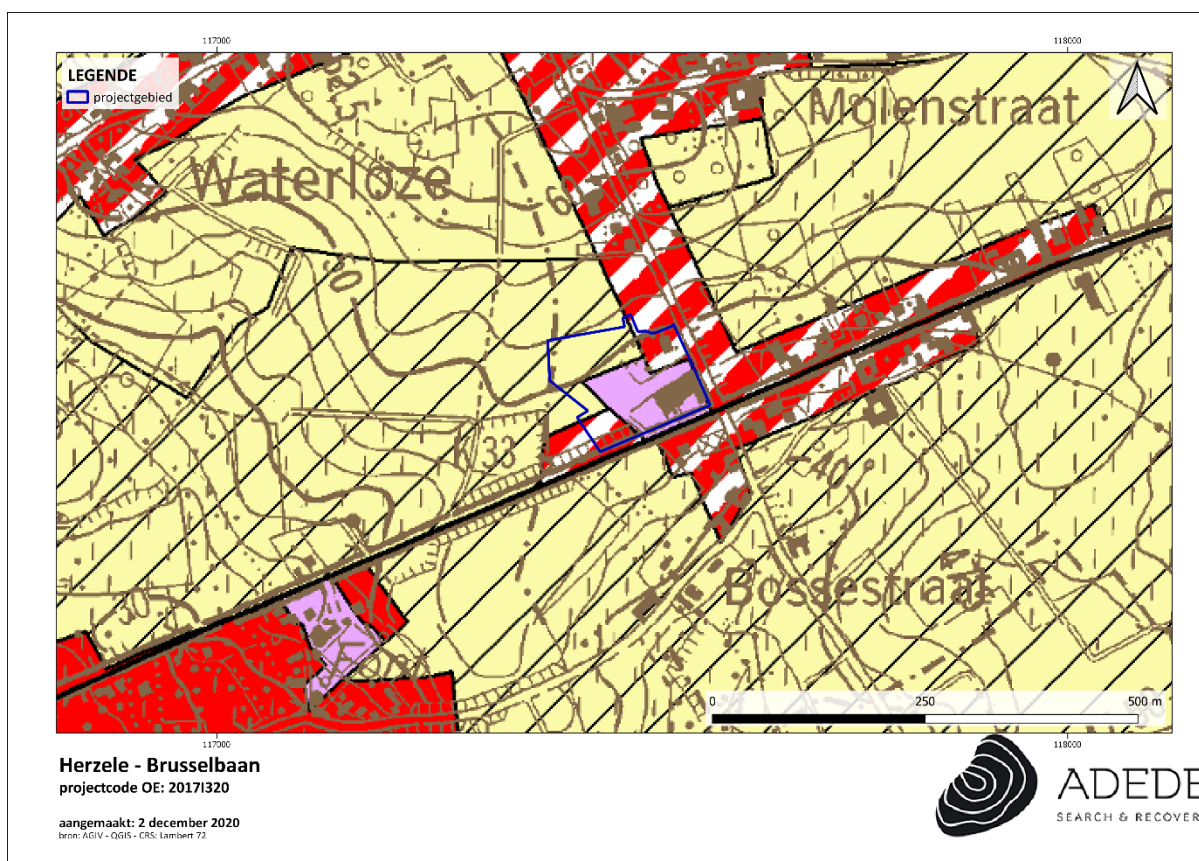
Het leeuwendeel van het onderzoeksgebied wordt aangeduid als '**andere bebouwing**' (rood), wat wil zeggen: het grootste deel van het gebied wordt bedekt door structuren. Gebouwen, wegen en artificiële oppervlakten met groene oppervlakten en open bodem, (tussen 30 en 80% is verhard). De rest van het onderzoeksgebied wordt gedefinieerd als '**akkergrond**' (wit).

Figuur 10. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.

3.2.3.5 Gewestplan

Het projectgebied valt grotendeels binnen een gebied dat bestemd is als ambachtelijke zone voor ambachtelijke bedrijven en KMO's. Het noordwestelijk deel ligt in een gebied bestemd als landschappelijk waardevolle agrarische gebieden. De zuidwestelijke tip van het onderzoeksgebied ligt in een zone bestemd als woongebied met landelijk karakter.

Figuur 11. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering

De naam 'Herzele' is afkomstig uit de 7e eeuw van 'harja sali', wat zoveel wil zeggen als 'een gebouw van de heer'. Dit wijst op de burcht, die, weliswaar een primitieve versie uit hout- en vlechtwerk en aarden wallen, een goede verschansing was tegen de Noormannen. In de zevende eeuw al werd de burcht in het centrum van de gemeente opgericht, en zou in de loop der tijd de inzet worden van heel wat politiek gewoel. De burcht wordt voor het eerst vermeld in de 12e eeuw door Lodewijk van Herzele. De vermoedelijke bouw van deze stenen waterburcht dateert uit de 13e-14e eeuw, met een donjon en een vierhoekige weermuur. In 1381 werd de burcht vernield door de Graaf van Vlaanderen wegens een conflict tussen de Gentenaars en de Graaf van Vlaanderen waarbij de toenmalige burchtheer Seger de Gentse kant gekozen had. In de 15e eeuw werd de burcht heropgebouwd door Jan van Roubaix maar in 1579 werd de burcht definitief verwoest door de Spanjaarden in de strijd tussen de katholieke Spanjaarden en het protestants gezinde Vlaanderen, als reactie op het feit dat de burchtheer Pieter van Melun de protestantse zijde had gekozen. Herzele was een heerlijkheid. De heer van Herzele nam in 1302 deel aan de Guldensporenslag aan de kant van de Vlamingen.⁷

De eerste Heer van Steenhuize van wie een geschreven bron gewag maakt, is Amelricus in 1155. Steenhuize was in het Ancien Régime een franchise of vrijheerlijkheid en een prinsdom, dat steeds in het bezit was van aanzienlijke geslachten zoals de families van Steenhuize, van Gruuthuse, de Richardot, d'Hane de Steenhuyse. In 1571 bezat de prins van Steenhuize 103,5 van de 544 ha. bewerkte gronden, dit was nagenoeg 20% van de allodiale gronden. Vanwege zijn speciale status, genoot Steenhuize in het Ancien Régime van bepaalde fiscale voordelen. Er was een vrijstelling van belasting en een recht van vrijgeleide. De inwoners wisten daar ook goed gebruik van te maken. Maalderijen, brouwerijen en likeurstokerijen tierden er welig. Het recht van vrijgeleide betekende dat op het grondgebied van Steenhuize niemand kon vervolgd of gearresteerd worden, tenzij door de plaatselijke gerechtsdienaren. Het prinsdom was voor vele misdadigers uit alle windstreken een toevluchtsoord en schuilplaats.⁸

⁷ [https://nl.wikipedia.org/wiki/Herzele_\(Belgi%C3%AB\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Herzele_(Belgi%C3%AB))

⁸ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Steenhuize-Wijnhuize>

3.3.2 Historisch kaartmateriaal

3.3.2.1 Kaart van het Land van Aalst – J. Horenbault (1619)

De oudste voorhanden zijnde kaart met enige relevantie voor het onderzoeksgebied is de kaart die Horenbault opstelde van het toenmalige Land van Aalst. Veel kennis specifiek gericht op het onderzoeksgebied kan er echter niet worden opgemaakt aan de hand van deze kaart. Anderzijds schetst ze wel een gedegen beeld van de regio waartoe het onderzoeksgebied behoort. Een zaak die opvalt is het toen nog ontbreken van de gewestweg tussen Ninove en Oudenaarde (N8) waarlangs het onderzoeksgebied ligt. De meer organische middeleeuwse voorganger van die weg is wel zichtbaar en passeert enkele tientallen meters zuidelijker dan de hedendaagse weg.

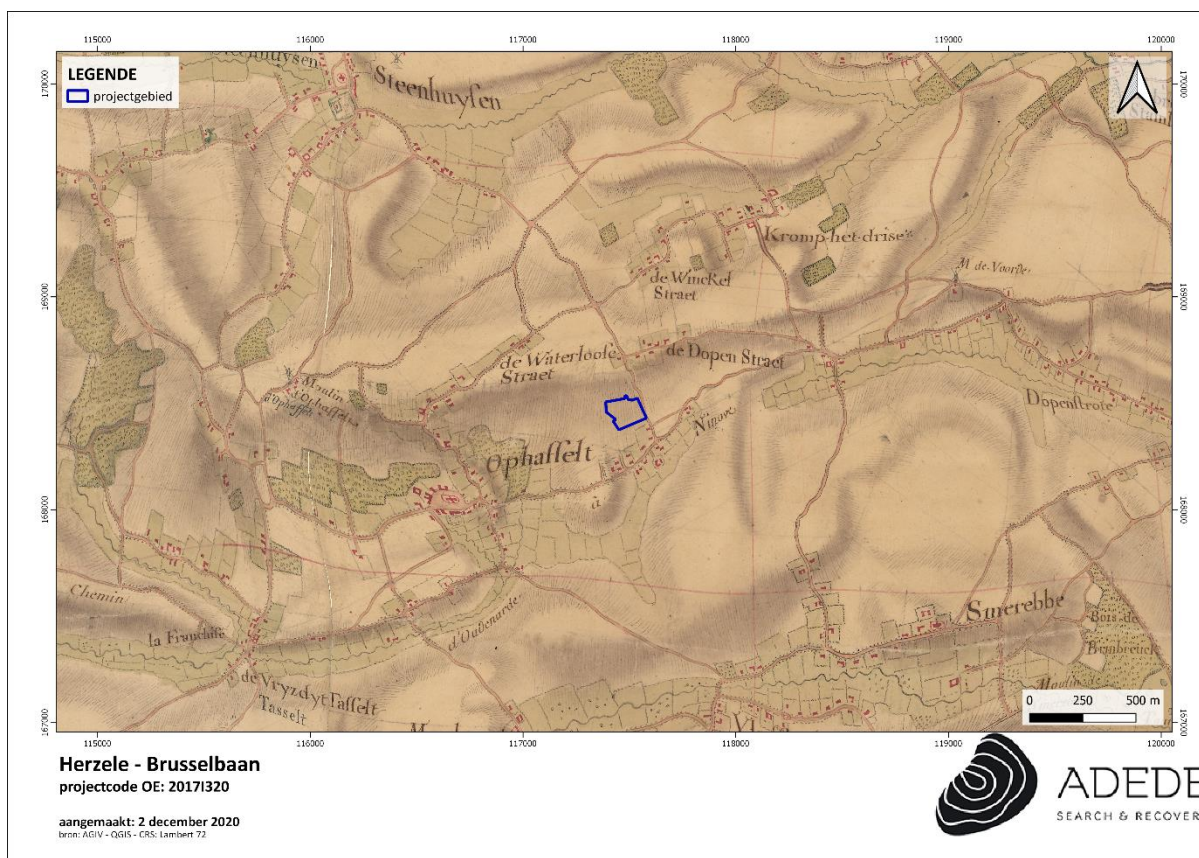
Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Horenbault.

3.3.2.2 Kaart van Villaret (1745 – 1748)

De Villaret-kaart werd opgemaakt tussen 1745 en 1748, in opdracht van de Franse vorst Lodewijk XV. De kaart werd vernoemd naar de Franse ingenieur-cartograaf Jean Villaret, een van de makers van deze kaart. De aanleiding tot het maken van de kaart was de Franse verovering van de Zuidelijke Nederlanden, na de slag bij Fontenoy (1745). De Franse vorst gaf na deze overwinning meteen de opdracht om de veroverde gebieden nauwkeurig in kaart te laten brengen. Daarbij werd, door de Franse cartograaf César-François Cassini de Thury eerst een triangulatiennetwerk uitgetekend, om de

kaart te kunnen laten aansluiten op de bestaande triangulatiernetwerken van Frankrijk en de Republiek der Nederlanden. Dit triangulatiernetwerk werd vervolgens door verscheidene ingenieurscartografen – waarbij François Masse en Jean Villaret als de meest vooraanstaanden gelden – gedetailleerd ingevuld. Het resultaat is een uiterst precieze kaart van de Zuidelijke Nederlanden in het midden van de achttiende eeuw, bestaande uit meer dan 80 kaartbladen.⁹

Eenzelfde beeld is te zien op de Villaretkaart. De meer gedetailleerde aard van deze kaart laat ditmaal echter wel toe enkele uitspraken te doen over het onderzoeksgebied. De Eikestraat, die de oostgrens van het onderzoeksgebied vormt, is nu duidelijk zichtbaar en sluit enkele tientallen meter ten zuiden van het onderzoeksgebied aan op de oude weg tussen Oudenaarde en Ninove. Ter hoogte van dit kruispunt is enige concentratie van bebouwing te bemerken. Binnen het projectgebied zelf lijkt op dat moment nog geen bebouwing voor te komen. De kaart toont ook aan hoe het terrein op de sterk hellende zuidflank van de heuvelrug ligt. Ten noorden van het onderzoeksgebied net voorbij de heuvelkam is ook wat bebouwing merkbaar.

Figuur 13. Situering van het projectgebied op de kaart van Villaret.

⁹ Lemoine-Isabeau, *Les militaires et la cartographie*.

3.3.2.3 Kaart van Ferraris (1771 – 1778)

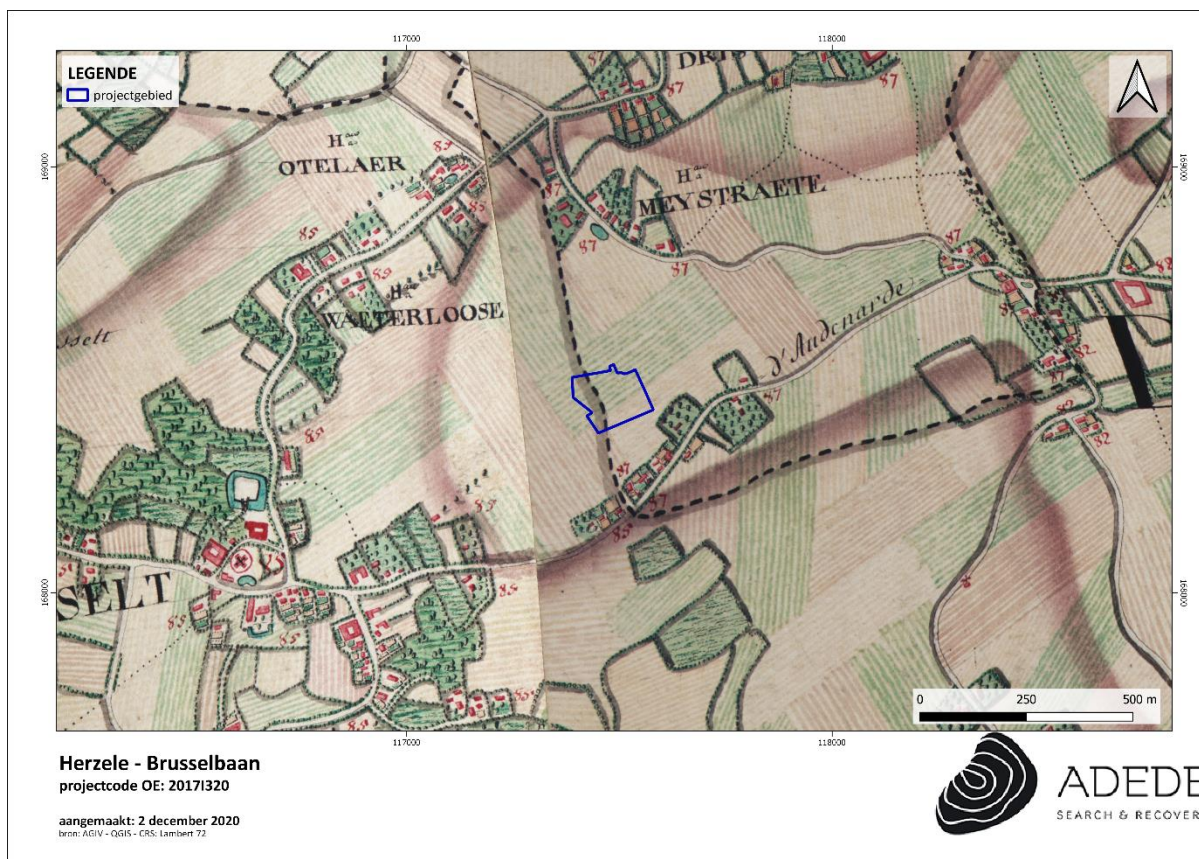
In opdracht van Keizerin Maria-Theresia werden de Oostenrijkse Nederlanden gedurende de periode 1771-1778 uitgebreid in kaart gebracht. De eerste plannen voor dit project dateren al van 1751, maar het zou nog tot 1770 duren vooraleer de Keizerin haar fiat gaf aan het project. Het was Joseph-Jean-François, graaf de Ferraris (1726-1814) die de leiding van het project in handen kreeg. De Ferraris was een gerenommeerd generaal uit het Oostenrijkse leger, die in Wenen Cartografie studeerde en reeds op jonge leeftijd actief werd in het leger.¹⁰ De 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten werden geklasseerd volgens bundels en vergezeld van een beschrijvende teksten. De kaart werd in drievoud gemaakt en het exemplaar dat bedoeld was voor de landvoogd Karel van Lotharingen, is heden in bezit van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel. De andere exemplaren bevinden zich in het Nederlandse Rijksarchief te Den Haag en het Kriegsarchiv te Wenen.¹¹ De Ferrariskaart had tot doel een militaire kaart te zijn, waarbij de details niet de voornaamste zorg waren, maar eerder de algemene aanduiding van hagen, grachten, rivieren en gebouwstructuren. Daarbij was het van belang dat het gebruik van de kaart zo voor de hand liggend mogelijk was. Daarbij werd overigens geen legende opgesteld, daar alle kaartelementen geacht werden duidelijk te zijn. Pas later werden legenda aan de kaarten toegevoegd.¹²

In vergelijking met voorgaande kaart lijkt er ten tijde van de van de Ferrariskaart nog niet veel veranderd. Wat wel opvalt is dat de Eikestraat niet meer op de kaart voorkomt. Het hele onderzoeksgebied lijkt te bestaan uit akkergrond.

¹⁰ A. De Smet, *'Le Général-Comte de Ferraris et la carte des Pays-Bas autrichiens, in s.n., Album Antoine De Smet (Brussel, 1974) pp. 347-362.*

¹¹ W. Bracke *'De kaart van de Oostenrijkse Nederlanden door graaf de Ferraris', in: s.n., De Grote Atlas van Ferraris (Tielt, 2009) pp. 5-19.*

¹² Karen De Coene, Thérèse Ongena, Frederic Stragier, Soetkin Vervust, Wouter Bracke & Philippe De Maeyer, *'Ferraris, the Legend', in: Cartographic Journal 49 (2012, 1), pp. 30-42.*

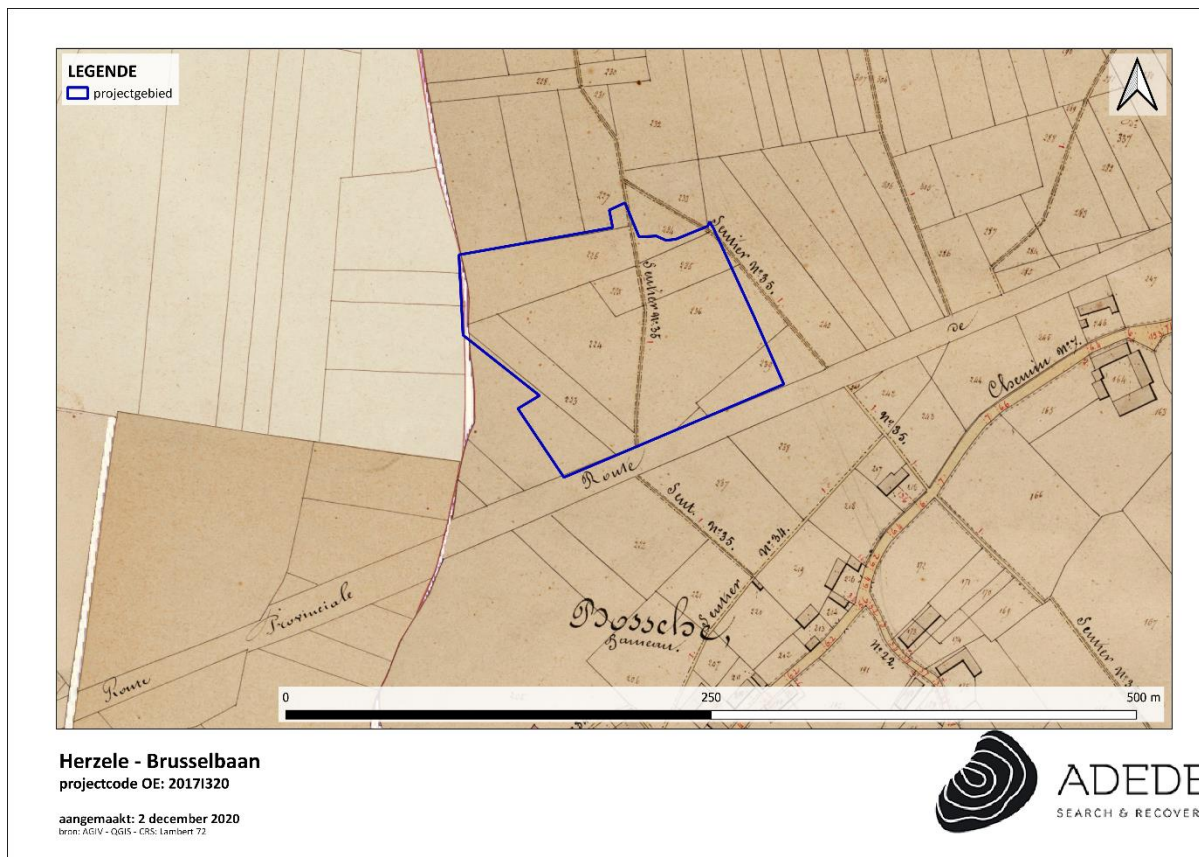

Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

3.3.2.4 *Atlas der Buurtwegen (1840)*

De Atlassen der Buurtwegen werden opgemaakt in uitvoering van de wet van 10 april 1841 met als doel ondubbelzinnig aan te duiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Er werd dus een inventarisatie gemaakt van alle 'openbare' wegen en 'private' wegen met openbare erfdienstbaarheid'. De atlas maakt een onderscheid in buurtwegen en voetwegen (sentiers). In de periode 1843-1845 werd per toenmalige gemeente een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen. Een atlas is samengesteld uit overzichtsplannen, detailplannen en tabellen. Overzichtsplannen zijn één of meerdere plannen van de betreffende atlasgemeente met aanduiding van de omtrekken van deelgebieden, die genummerd zijn; de nummering van de deelgebieden verwijst naar het nummer van het detailplan; de schaal waarin de overzichtsplannen zijn opgemaakt is meestal 1/10.000. Detailplannen zijn meestal opgemaakt op kaartschaal 1/2.500; in enkele gevallen zijn ze opgemaakt op een andere schaal, bijvoorbeeld in stedelijke centra en buitengebieden. De tabellen die

in de atlassen zijn opgenomen bevatten de wegkarakteristieken, het nummer van de buurtweg, de lengte, de oppervlakte, tabellen van de eigenaars van de aangelande percelen en tabellen van grondinneming. De opvallendste vaststelling is het verschijnen van de nieuwe “rechtgetrokken” gewestweg tussen Ninove en Oudenaarde. De Eikestraat, opnieuw zichtbaar, vormt ter hoogte van het onderzoeksgebied een kruising met deze nieuwe weg. De Eikestraat wordt op deze kaart echter wel als ‘sentier’ aangeduid en lijkt nog niet helemaal hetzelfde traject te volgen als de huidige Eikestraat. Binnen het onderzoeksgebied is nog geen bebouwing zichtbaar.

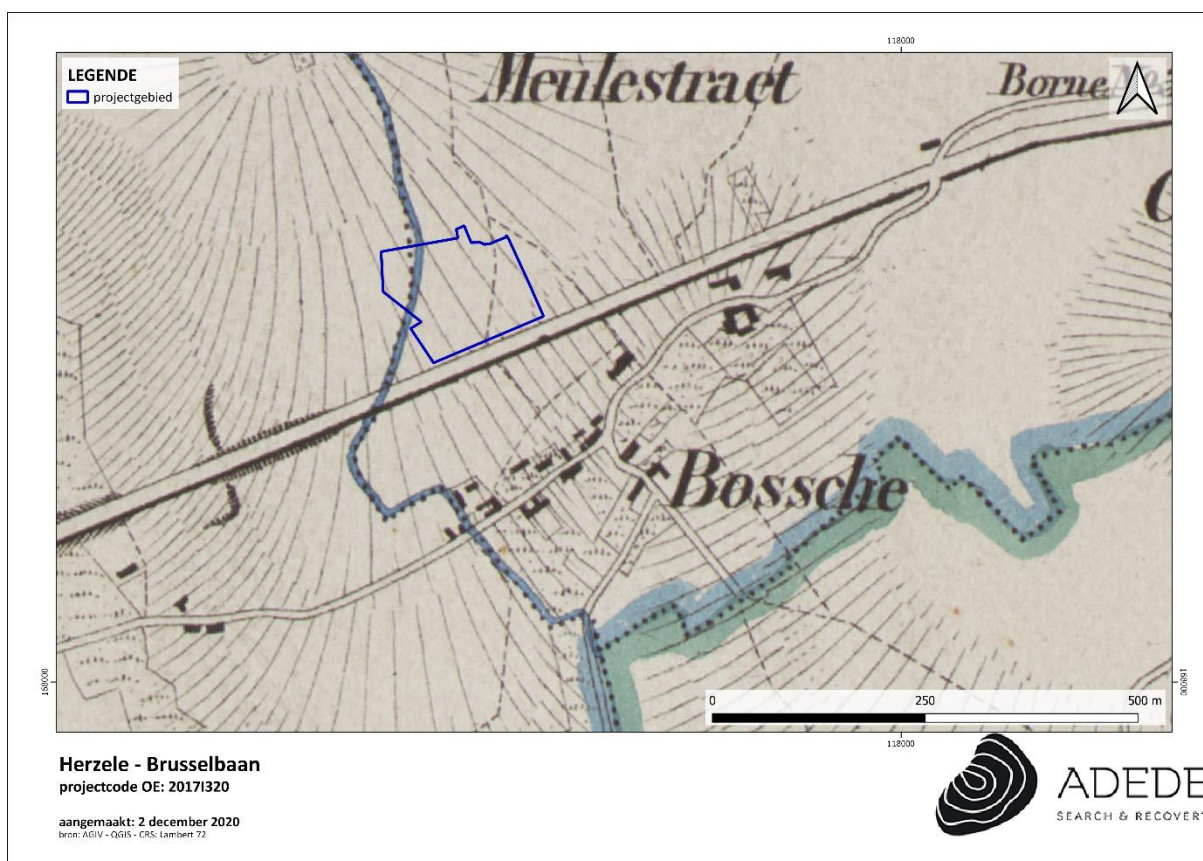

Figuur 15. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.

3.3.2.5 Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)

Philip Vandermaelen (1795-1869) was een autodidact cartograaf die vanwege zijn eerdere verwezenlijkingen op vlak van cartografie vanaf 1831 nauw samenwerkte met de overheid. Kort na de Belgische onafhankelijkheid richtte hij het ‘Etablissement Géographique’ op, een instituut dat tot 1880

zou bestaan en naast een uitgeverij van kaarten en geografische werken, ook een museum en opleidingscentrum voor cartografen was.¹³ Aanvankelijk was zijn opdracht het karteren van de grenzen op basis waarvan de onderhandelingen gevoerd werden tussen België en Holland. Hij maakte van zijn bevoorrechte positie bij de overheid gebruik om de hand te leggen op de handgeschreven plannen van de gemeentelijke kadasters en verwierf ook de bestaande triangulaties. Daar hij kon beschikken over een schare goed opgeleide topografen, die hij overal ten lande uitstuurde om opmetingen gaan doen, beschikte hij al snel over alle informatie om een nieuwe topografische kaart van het jonge België te maken. Een eerste kaart op schaal 1:80.000 in 25 folio's – een meesterwerk van de lithografie – werd voltooid in 1853, terwijl de 250 folio's van de kaart op schaal 1:20.000 verschenen tussen 1846 en 1854.¹⁴ De Vandermaelenkaart toont een gelijkaardig beeld als de Atlas der Buurtwegen. Opnieuw lijkt de Eikestraat eerder een veldwegje dan een volwaardige weg. Ook hier is geen bebouwing zichtbaar binnen het projectgebied.

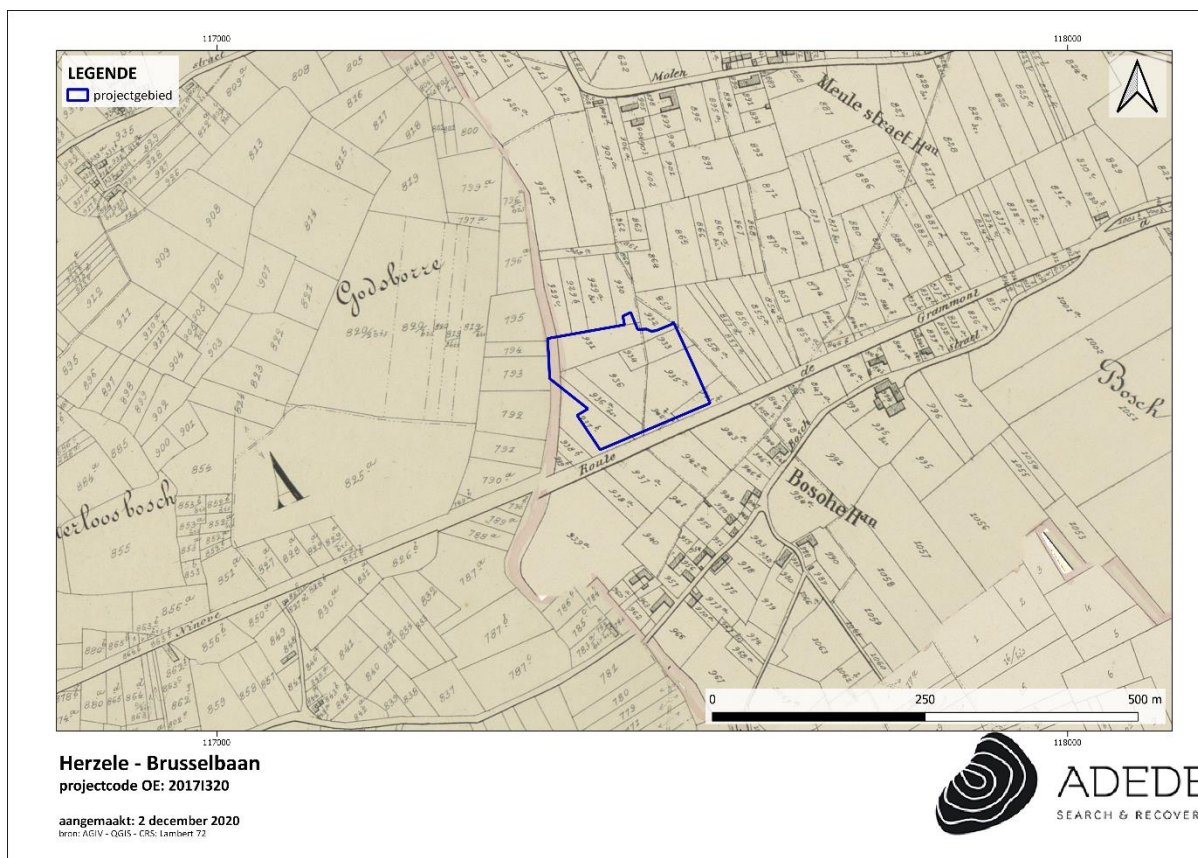
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.

¹³ L. Wellens-De Donder, *Philippe Vandermaelen, 1795-1869* (Brussel, 1969)

¹⁴ C. Lemoine-Isabeau, *La carte de Belgique et l'institut Cartographique Militaire (Dépôt de la Guerre), 1830-1914* (Brussel, 1988).

3.3.2.6 Kaart van Popp (1842 – 1879)

De Popp-kaarten zijn een verzameling kadasterkaarten die in de 19de eeuw werden uitgegeven door de Brugse drukker-uitgever Philippe Chrétien Popp (1805-1879). In 1827 werd Popp benoemd tot controleur van het kadaster in Brugge. Na de Belgische onafhankelijkheid kreeg Popp, in navolging van Philip Vandermaelen, de goedkeuring van de overheid om de Belgische kadasterplannen in de handel te brengen. De kadasterkaarten van Popp zijn dus in feite een gecommmercialiseerde versie van het toenmalige kadaster van België en bevatten zodoende veel gegevens over perceelsindeling. Bijkomende informatie bij de kaarten werd uitgegeven in bijgaande leggers. Popp overleed voor hij zijn volledige kadastrale atlas kon afwerken. Zijn weduwe vervulde nog de plannen voor de provincie luik, maar voor sommige gebieden beschikken we niet over een kadastrale kaart van Popp.¹⁵ Ook op de kaart van Popp blijft het beeld onveranderd. Geen bebouwing binnen het projectgebied en de Eikestraat nog steeds als veldwegje weergegeven met een licht anders verloop dan de huidige Eikestraat.

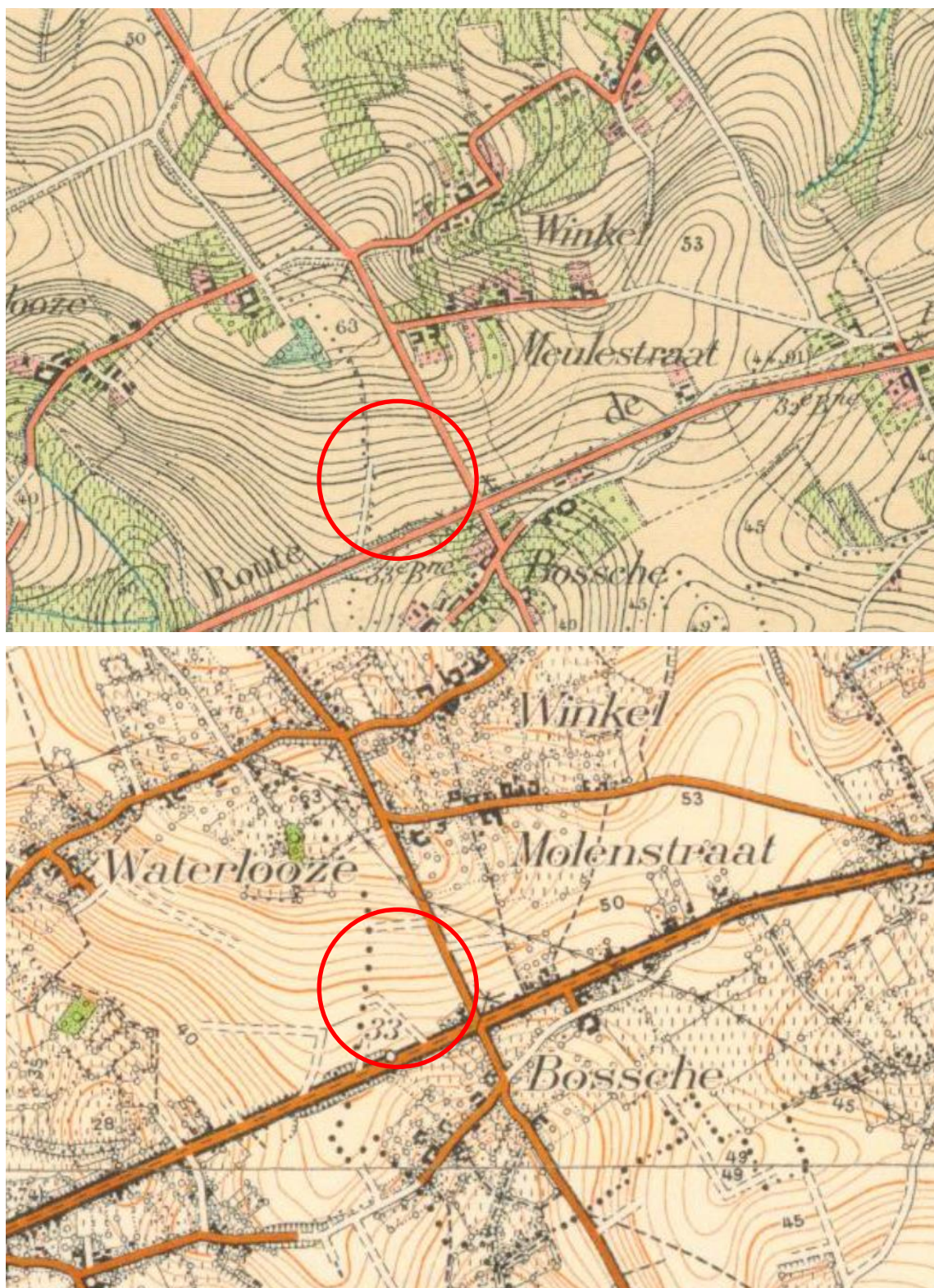

Figuur 17. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.

¹⁵ S. Vrielinck, *Grootse plannen. De kadastrale Atlas van België van P.C. Popp: genese en datering (1840-1880)* (Amsterdam, 2018).

3.3.2.7 Topografische kaart van België (1904 & 1939)

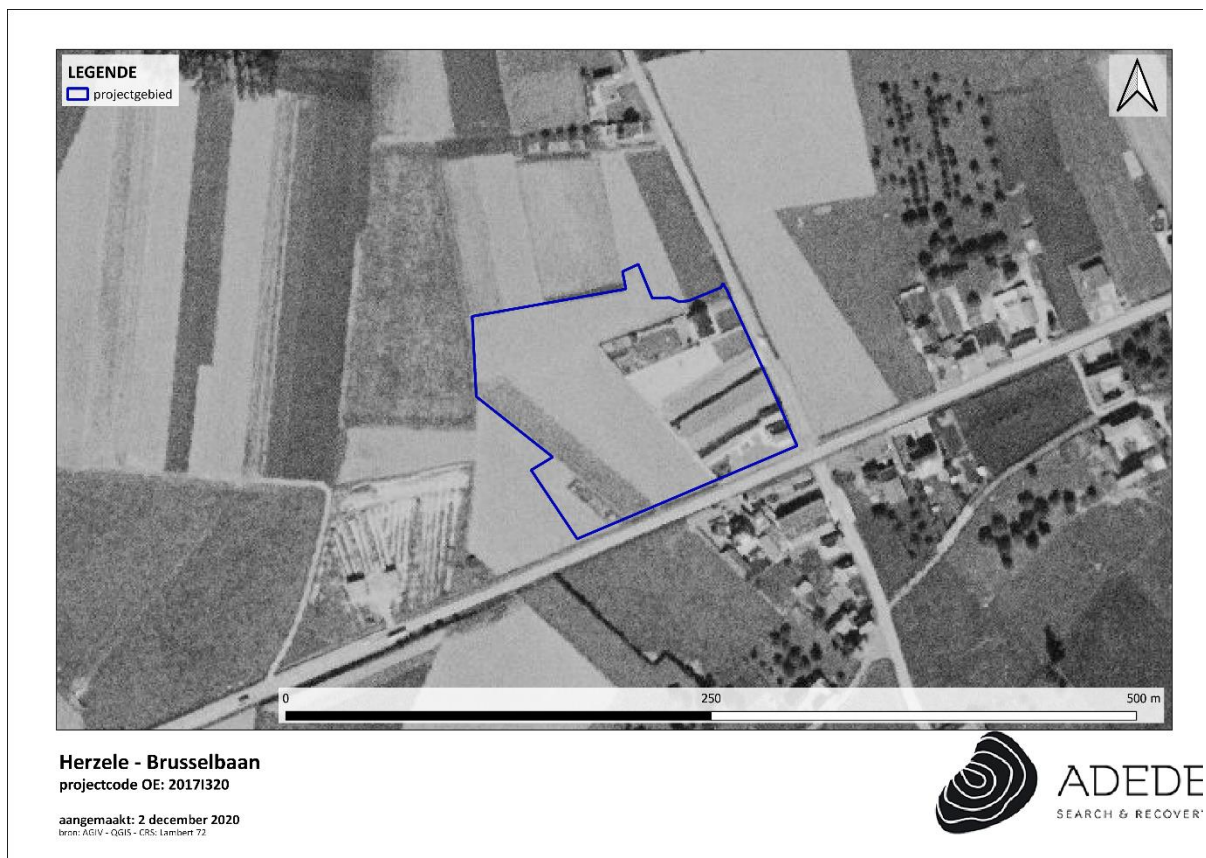
Aan de hand van deze kaarten kan bij benadering het begin van bebouwing binnen het projectgebied worden gesitueerd ergens tussen 1904 en 1939. De kaart uit '39 toont vermoedelijk de oudste fase van de bebouwing binnen het projectgebied.

Figuur 18. Situering van het projectgebied op de topografische kaart van België (1904 & 1939)

3.3.2.8 Luchtfoto 1971

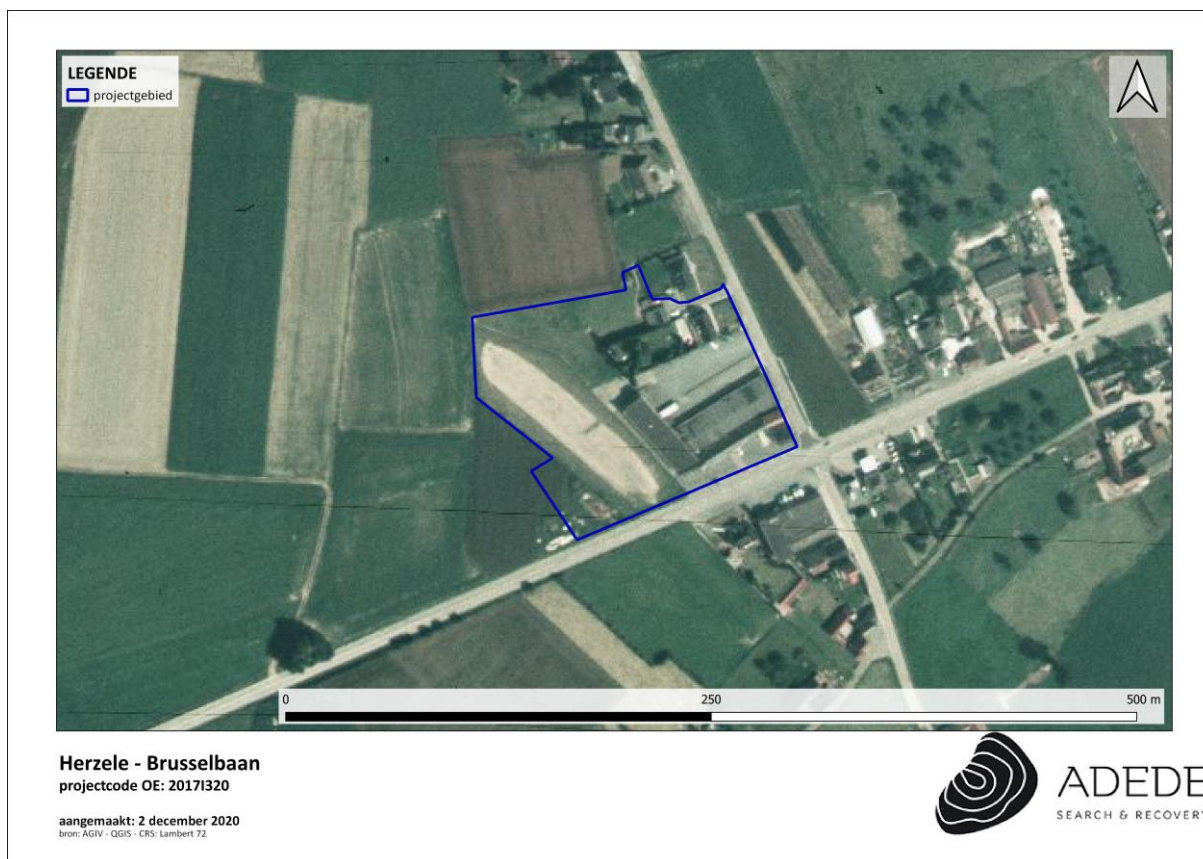
De situatie op deze luchtfoto begint min of meer te lijken op de huidige situatie. Binnen het onderzoeksgebied is de bebouwing zoals die er vandaag staat al deels zichtbaar; de noord- en de westvleugel van de meubelzaak staan er nog niet en ook de parking ten westen van het gebouw lijkt nog niet aanwezig. De Eikestraat blijkt nu een volwaardige weg en komt overeen met haar huidige verloop. Op het noordelijke gedeelte van het projectgebied verscheen ondertussen ook bebouwing.

Figuur 19. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.

3.3.2.9 Luchtfoto 1979 – 1991

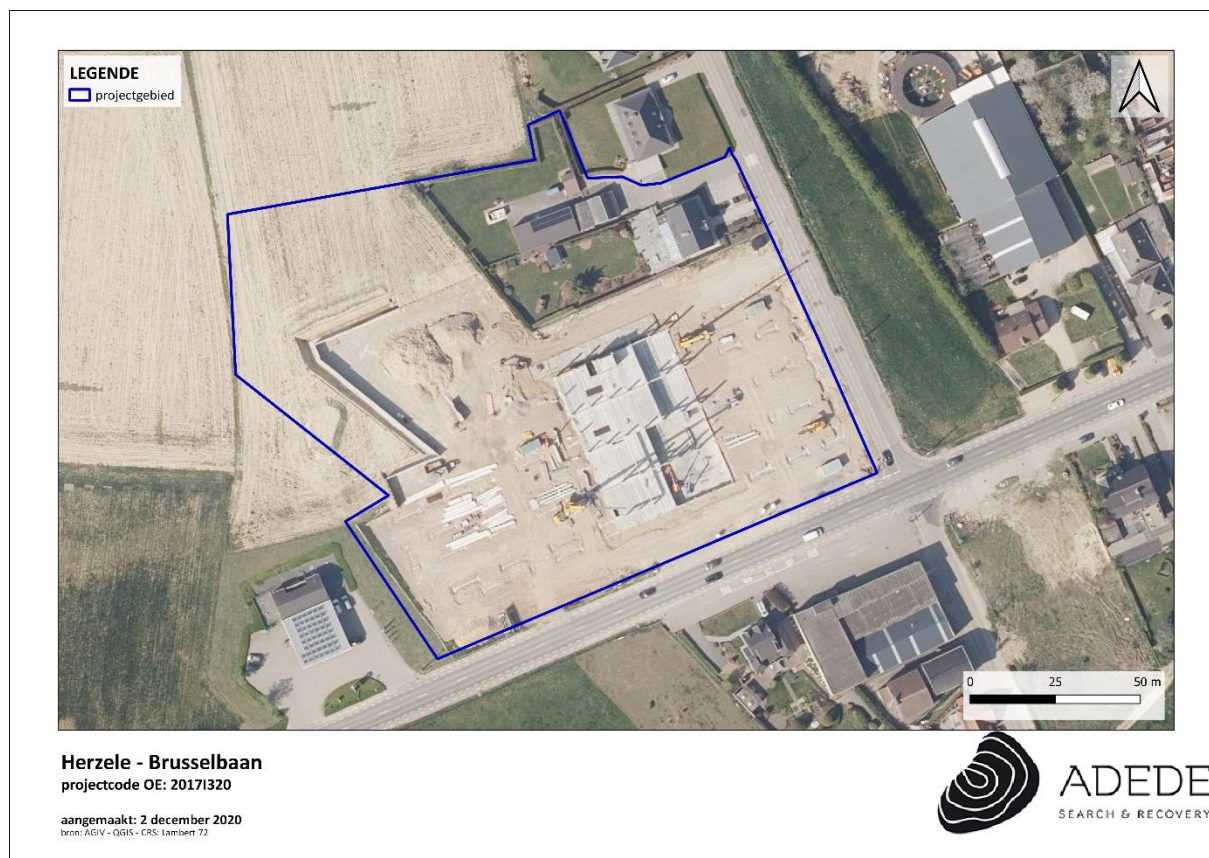
Vanaf dit moment is de westvleugel zichtbaar. De noordvleugel en de westelijke parkinguitbreiding zijn nog niet aanwezig. De bebouwing en verharding binnen het projectgebied zijn sterk toegenomen.

Figuur 20. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979 – 1991.

3.3.2.10 Luchtfoto 2019

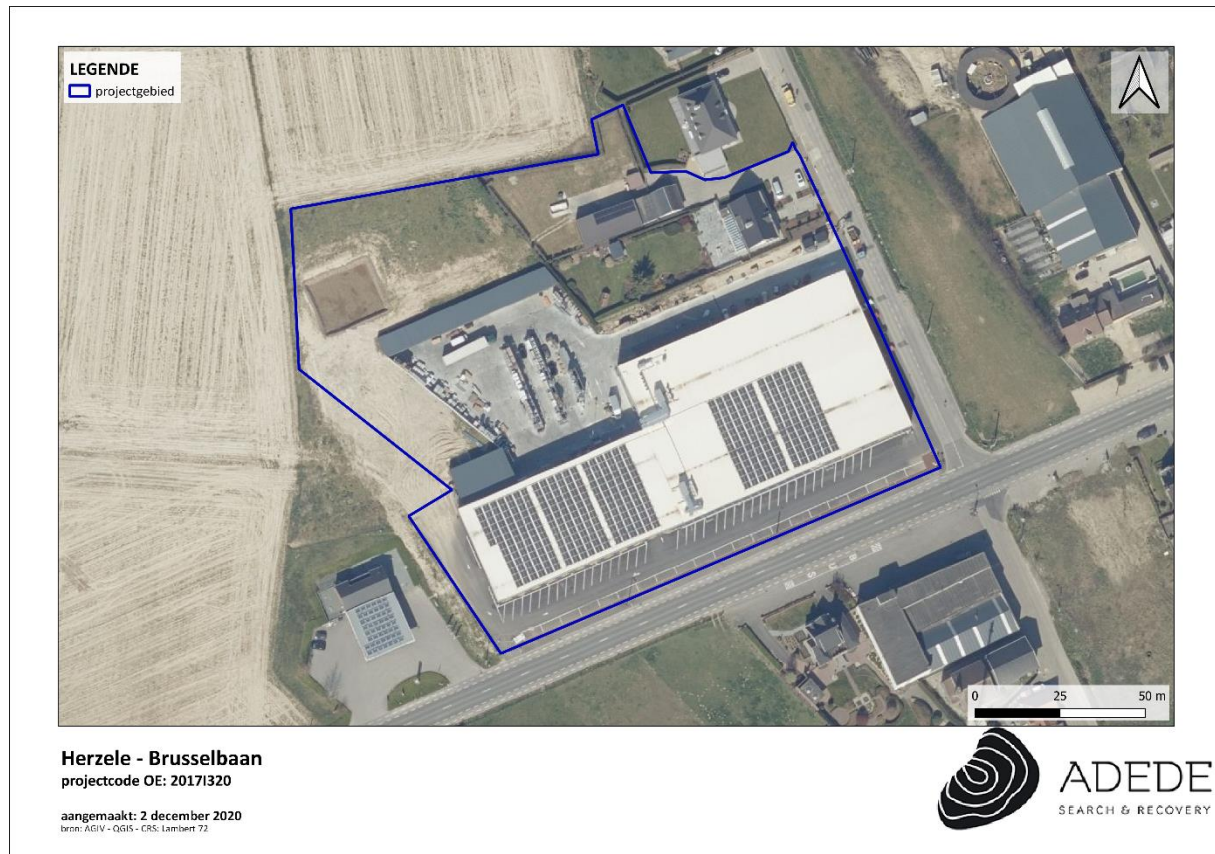
Op de luchtfoto van 2019 is duidelijk te zien dat er grootscheepse werkzaamheden op het terrein bezig zijn. De bestaande bebouwing in het zuiden werd geheel gesloopt en de geplande werken zijn volop in uitvoering.

Figuur 21. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2019.

3.3.2.11 Luchtfoto 2020

Op de Luchtfoto van 2020 blijkt dat het leeuwendeel van het terrein ondertussen opnieuw bebouwd en verhard werd. Enkel het noordwestelijke gedeelte van het projectgebied blijft vrij van bebouwing en verharding. In het noordoosten blijft de oude bebouwing eveneens bewaard.

Figuur 22. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2020.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

3.4.1 Archeologische nota's en onderzoek in de omgeving

- In 2017 werd door ADEDE bvba een bureauonderzoek uitgevoerd voor het huidige projectgebied. Er werd toen geconcludeerd dat het projectgebied gelegen is in een potentieel interessante archeologische zone, maar dat een Landschappelijk Bodemonderzoek, eventueel gevolgd door een proefsleuvenonderzoek, uitsluitsel moet geven over het archeologisch potentieel van het projectgebied. Het is onduidelijk of dit vervolgetraject effectief ten uitvoer gebracht werd.¹⁶
- In 2020 werd door All-Archeo een bureauonderzoek uitgevoerd voor een projectgebied een weinig benoorden het onderwerp van dit bureauonderzoek. Hier werd geconcludeerd dat het projectgebied een zeker archeologisch potentieel kende en dat een Landschappelijk

¹⁶ Sebastien Van Wetter, *Archeologienota Brusselbaan Herzele (Oost-Vlaanderen)*(Gent, 2017).

Bodemonderzoek, eventueel gevolgd door een proefsleuvenonderzoek uitsluitsel moest brengen over het archeologisch potentieel van het projectgebied.¹⁷

3.4.2 CAI indicatoren

Op basis van de meldingen in de Centrale Archeologische Inventaris kan een inschatting gemaakt worden inzake het archeologisch potentieel van een bepaald gebied. Voor het projectgebied blijkt dat er in de ruime omgeving wel degelijk enkele belangwekkende CAI meldingen terug te vinden, doch dient opgemerkt dat deze op een ruime afstand van het projectgebied gevonden zijn. Dit zegt uiteraard niet meteen iets over het al dan niet aanwezig zijn van archeologische sites binnen de contouren van het projectgebied, maar laat wel toe een inschatting te maken van het eventuele potentieel.

CAI-locatie 500296*afstand tot onderzoeksgebied: 1156m**Periode: steentijd*

Losse vondst van een laatneolithische gepolijste bijl.

CAI-locatie 501705*afstand tot onderzoeksgebied: 1224m**Periode: steentijd*

Losse vondst van een gepolijste bijl in silex.

CAI-locatie 500287*afstand tot onderzoeksgebied: 1112m**Periode: Romeinse tijd*

Vondstconcentratie bouw materiaal: Gallo-Romeinse dakpannen en scherven.

CAI-locatie 500286*afstand tot onderzoeksgebied: 1314m**Periode: Romeinse tijd*

Vondstconcentratie bouw materiaal: Gallo-Romeinse dakpannen en scherven (inclusief terra sigillata).

CAI-locatie 500342*afstand tot onderzoeksgebied: 970m**Periode: Late Middeleeuwen*

Laatmiddeleeuwse muntschat: 247 zilveren munten in een kruikje in steengoed uit Bouffiuulx, gevonden op 80 cm diepte, waarvan 232 uit onze streek afkomstig (Filips II, Albrecht en Isabella, Filips IV), 7 uit Castilië (Ferdinand en Isabella), 6 uit Frankrijk (Hendrik III, Hendrik IV) en 2 uit Milaan (Karel V). Vermoedelijk een noodschat (door de aanwezigheid van kleine munten)

¹⁷ Natasja Reyns en Ruth Ferket, *Archeologienota Steenhuize-Wijnhuize (Herzele) – Eikestraat (Bornem, 2020)*.

CAI-locatie 501770*afstand tot onderzoeksgebied: 1000m**Periode: Volle Middeleeuwen*

Volmiddeleeuwse gebouwrresten: fundamenten van een houtconstructie en een sassysteem ontdekt bij het graven van een vijver. (de auteur vermoedt dat het om de resten van de burcht van de heren van Hasselt gaat) Voorts werden ook twee trechterhalsbekers gevonden die vermoedelijk uit de 15^e eeuw dateren.

CAI-locatie 500293*afstand tot onderzoeksgebied: 1961m**Periode: Volle Middeleeuwen*

Vermoedelijke locatie van de motte van Steenhuize, gedefinieerd o.b.v. de kaart van Popp. Werd in de late middeleeuwen verlaten voor een stenen burcht (CAI500294) en vervolgens als weide en voor houtcultuur gebruikt.

CAI-locatie 500294*afstand tot onderzoeksgebied: 2012m**Periode: Late Middeleeuwen*

Versterkte burcht uit de 13^e – 14^e eeuwen opvolger van de motte van Steenhuize. Enkele oude muurrestanten gevonden in het huidige kasteel (van de versterkte burcht?). Dubbel omwald eiland. Huidig kasteel gebouwd in 1628.

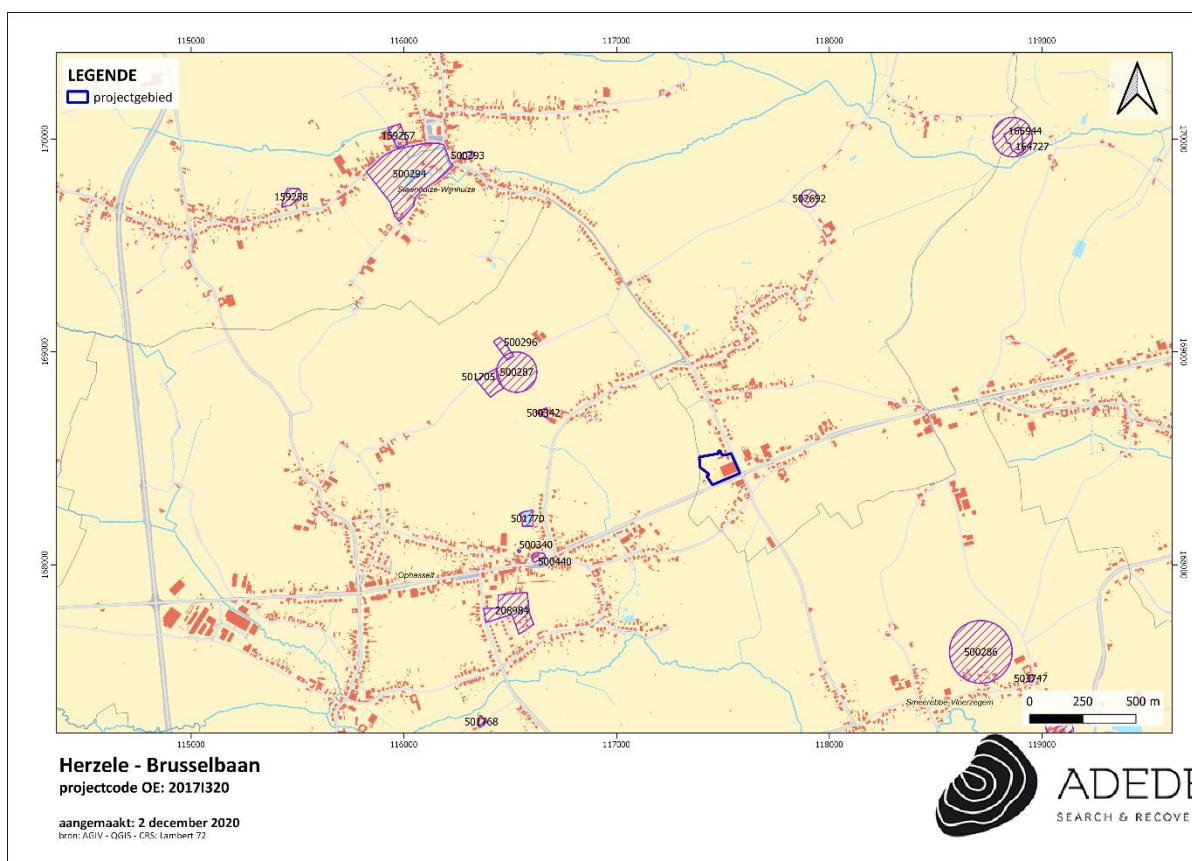
ID8682*afstand tot onderzoeksgebied: 997m***Parochiekerk Sint-Pieters-Banden***Periode: Late Middeleeuwen / Nieuwe tijd*

Gelegen ten noorden van de Brusselse Steenweg, beboomd pleintje ten westen. Omringend kerkhof met hoge bakstenen muur met steekboogvelden ten zuiden, oosten en westen. Hek en pad naar de pastorie ten zuidoosten. Na de brandschade circa 1600 restte van de eenbeukige gotische kerk slechts de toren en torenpijlers (15de eeuw). Schip en koor werden gedurende verschillende perioden veranderd. Het huidige schip dateert van 1777, het koor werd vernieuwd in 1812. De plattegrond vertoont een driebeukig schip van vijf traveeën met ingebouwde vroegere kruisingstoren, een koor van twee rechte traveeën met driesijdige sluiting en een noordelijke en zuidelijke sacristie. Baksteenbouw op zandstenen sokkel, zandstenen hoekstenen. Schip onder zadeldak (leien). Westergevel met hoog opgemetste zandstenen onderbouw en aangepast aandak met muurvlchtingen. Rondboogpoort opgenomen in een rechthoekig geprofileerde omlijsting van arduin met acanthussluitsteen, gegroefde zwikken, diamantkopimposten en neuten; bekronende gestrekte druiplijst. Erboven: arduinen gedenksteen met het wapen van Lambertine L.T. de Faing, welke door middel van een gift de kerk liet vernieuwen, en jaartal 1777. Zandstenen rondboogvenster met ijzeren

harnas en oculus in de top. Noord- en zuidgevels geritmeerd door steekboogvensters op arduinen lekdrempels, negblokken. Verankerde vierkante toren in baksteenmetselwerk; geometrische siermotieven van gesinterde baksteen in oostzijde; spitsboogvormige galmgaten (twee per wand) gevat tussen een cordon en omlopende druiplijsten van zandsteen. Ingesnoerde achtkantige spits (leien). Koor onder zadeldak (leien); steekboogvenster met arduinen lekdrempel naar het model van zijbeukvensters in noord- en zuidgevel. Koorsluiting met calvarie in rondboogveld (baksteen) op twee bakstenen halfzuilen, waarboven ovale oculus. Zuidelijke sacristie onder half tentdak (leien) met getralied steekboogvenster ten zuiden en rechthoekige deur in vlakke omlijsting van arduin ten oosten. Noordelijke sacristie onder half tentdak, met recente aanbouw van een travee onder plat dak.

CAI-locatie 501770*afstand tot onderzoeksgebied: 1317m**Periode: Nieuwe tijd / Nieuwste tijd*

Ovenstructuur uit nieuwe tijd (niet nader gedateerd), die naar vergelijking met andere voorbeelden wordt geïnterpreteerd als een baksteenoven. De structuur meet 5,90 bij 6,12m. Voorts nog enkele kuilen en greppels uit de nieuwste tijd (ook hier geen nadere datering).

Figuur 23. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.

4 Besluit

4.1 Archeologische waardering

Landschappelijk:

In tegenstelling tot een zandbodemcontext, zoals bijvoorbeeld in de Kempen, is de situering op een zuidflank van een helling in de regio van de Vlaamse Ardennen niet meteen een gunstige indicator voor het archeologische potentieel van het onderzoeksgebied. De typische asymmetrische morfologie van de getuigenheuvels, met een lichtglooiende noordflank en een steile zuidflank, zorgde ervoor dat de zuidflank in het verleden doorgaans minder aantrekkelijk was voor bewoning dan andere landschapselementen. De hellingsgraad binnen het onderzoeksgebied schommelt tussen 4,5% en 5,5%, wat al relatief steil is om er enige historische bewoning te gaan verwachten.

Bodem:

De bodemtypekaart spreekt voor het onderzoeksgebied van een OB-type bodem, wat wijst op een kunstmatige (antropogene) bodem en dus vermoedelijk reeds zwaar verstoord door de aanwezige bebouwing. Wanneer dit wordt getoetst aan de situatie op het terrein dan lijkt de bodemtypekaart overeen te stemmen met de realiteit. Om de huidige bebouwing waterpas te leggen met het niveau van de Brusselbaan, moest een aanzienlijk deel van de bodem in functie van deze nivellering worden afgegraven. Achteraan het terrein lijkt zich al een niveauverschil voor te doen van een tweetal meter tussen het loopvlak van het onderzoeksgebied en het maaiveld van het aangrenzende perceel in het noorden. Dergelijke afgravingen veroorzaken doorgaans een volledige destructie van het bodemarchief. Het onbebouwde deel in het westen van het onderzoeksgebied (parking en akker) lijkt daarentegen minder of niet te zijn afgegraven.

De bodems in de directe omgeving van het onderzoeksgebied worden getypeerd als zwaar geërodeerde en / of zwaar erosiegevoelige bodems. Dergelijke factoren zijn evenmin goed nieuws voor het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. Anderzijds bestaat gezien het hellende karakter ook de kans dat zich colluvium heeft gevormd binnen het onderzoeksgebied, hoewel de hoogteprofielen eerder een constante hellingsgraad aangeven doorheen het terrein en colluvium toch meer te verwachten is onderaan de helling net ten zuiden van het onderzoeksgebied. Indien zich binnen het onderzoeksgebied colluvium heeft afgezet kan dit wel gunstig zijn wat betreft bewaring van archeologische sporen.

Steentijd:

Zoals hierboven reeds is aangehaald, is een landschappelijke inplanting op de steilere zuidflank van een helling in de context van de Vlaamse Ardennen niet meteen de meest positieve indicator voor het aantreffen van occupatiesporen. In deze streek hebben steentijdsporen eerder de neiging zich te manifesteren op of in de directe omgeving van de heuveltoppen en –kammen of in de gradiëntzones in de beekvalleien. Bovendien kan de sterke erosiewerking zwaar versturende gevolgen hebben gehad op eventueel steentijdmateriaal. Hoewel het volledig uitsluiten van de aanwezigheid van dergelijke restanten niet mogelijk is, wordt er een lage archeologische verwachting naar voren geschoven.

Qua vondsten toonde de CAI in de ruime omgeving van het projectgebied slechts twee meldingen; m.n. twee neolithische gepolijste bijlen in silex.

(proto)Historische periodes:

Net als bij de steentijden is ook voor de metaaltijden, Romeinse periode en vroegmiddeleeuwse periode de landschappelijke inplanting niet meteen gunstig te noemen. De aanzienlijke hellingsgraad maakt dat het gebied eerder onaantrekkelijk was voor landelijke bewoning.

Ook voor andere mogelijke aspecten zoals bijvoorbeeld grafmonumenten is de ligging eerder ongunstig. De streek van de Vlaamse Ardennen kent heel wat meldingen van grafmonumenten; in veel gevallen bronstijdgrafheuvels maar ook enkele Romeinse tumuli zijn gekend. De inplanting van deze monumenten gebeurt steeds op een zichtbare plaats in het landschap, m.n. net onder de kam van een heuvel.¹⁸ Het onderzoeksgebied voldoet niet aan dit criterium.

De CAI maakt in de buurt van het projectgebied melding van twee locaties waar Romeinse bouwresten zijn aangetroffen. Op zich is dit niet verwonderlijk voor een streek die tot het Romeinse villalandschap behoorde; er zijn in de Vlaamse Ardennen tal van bouwresten gevonden die aan Romeinse villabouw kunnen worden gelinkt. Het is zeker niet ondenkbaar dat zich ook in de buurt van het projectgebied villadomeinen bevonden, maar zoals reeds aangehaald is de landschappelijke positie van het onderzoeksgebied zelf niet meteen de plaats waar een villadomein moet worden verwacht. Uit de metaaltijden en vroege middeleeuwen zijn in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied geen sporen gekend.

Historische kaarten tonen aan dat het projectgebied minstens in de periode tussen 1745 (Villaret) en 1904 (topografische kaart van België) geen bebouwing kende. Hoewel vanuit deze vaststelling gaan extrapoleren naar de middeleeuwen absoluut geen zekerheid biedt, is dit toch een voorzichtige indicatie dat er ook tijdens de volle en vooral late middeleeuwen geen bebouwing binnen het projectgebied aanwezig was.

¹⁸ PEDE R., et al., *Een funeraire erfenis uit de bronstijd. Recent archeologisch onderzoek te Ronse. Analen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. Ronse: 2016* – Via: www.solva.be/sites/default/files/atoms/files/Artikel%20GOKRTI%202016.pdf

Archeologische verwachting:

Wanneer de landschappelijke situatie, bodemgesteldheid en archeologische voorkennis bij elkaar worden gelegd en grondig tegen elkaar worden afgewogen, blijkt het naar voor schuiven van een laag archeologisch verwachtingspatroon hier het meest aangewezen. Dit verwachtingspatroon geldt voor alle archeologische periodes.

4.2 Onderzoeksvragen

- ***Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?***

Na een grondige analyse van alle voorhanden zijnde bronnen luidt de conclusie dat voor het onderzoeksgebied een eerder laag archeologisch verwachtingspatroon geldt.

- ***Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?***

Binnen de contouren van het projectgebied zijn geen archeologische sites gekend. Ook in de directe omgeving zijn nog geen archeologische sporen aangetoond. De dichtstbijzijnde CAI-melding bevindt zich op net geen kilometer (970m) van het onderzoeksgebied. Hoewel voor de ruimere omgeving wel wat archeologische waarden worden weergegeven, is ook hier de densiteit van archeologische sporen eerder laag. Uiteraard kan een lage densiteit aan archeologische sporen eerder te maken hebben met een lage frequentie aan archeologisch onderzoek in de streek en is ze niet a priori een weerspiegeling van de archeologische realiteit in de bodem.

- ***Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?***

Onderzoek van alle beschikbare historische kaarten toonde aan dat het onderzoeksgebied van 1745 tot begin 20^e eeuw landbouwgrond moet zijn geweest. De vroegste bebouwing verschijnt er ten laatste vanaf 1939.

- ***Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?***

Aan de hand van de topografische kaarten van België uit 1904 en 1939 kan gesteld worden dat de vroegste bebouwing binnen het onderzoeksgebied verschijnt ergens tussen 1904

en 1939. De meubelzaak wordt er in 1949 opgericht en wordt met de loop der jaren stelselmatig uitgebreid tot de bebouwing zoals die er vandaag staat.

- ***Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?***

De geplande werken zijn van die aard dat er, zeker ter hoogte van de geplande nieuwbouw, mag worden uitgegaan van een integrale bodemverstoring.

4.3 Besluit

Het door ADEDE bvba uitgevoerde bureauonderzoek slaagde er niet in met absolute zekerheid de aan- of afwezigheid van een archeologische site of archeologische sporen aan te tonen binnen de aflijning van het onderzoeksgebied. De gevoerde studie laat wel toe een goed onderbouwd advies wat betreft het onderzoeksgebied te formuleren.

De landschappelijke inplanting halverwege een relatief steile helling en de potentiële impact van erosiewerking op de bodem leiden ertoe het onderzoeksgebied een laag archeologisch verwachtingspatroon toe te schrijven. De te verwachten zwaar verstoorde bodem ter hoogte van de huidige bebouwing haalt de verwachting nog verder naar beneden. Anderzijds is er de mogelijke aanwezigheid van een afdekkende colluviumlaag en het feit dat het niet bebouwde deel van het onderzoeksgebied mogelijk nog een onverstoorde bodem kent. Deze laatstgenoemde factoren zorgen ervoor dat het westelijk deel van het onderzoeksgebied, ondanks het lage verwachtingspatroon, in deze fase van het onderzoek nog niet kan worden afgeschreven voor verder archeologisch onderzoek. Wanneer alles op een rijtje wordt gezet dan lijkt een landschappelijk bodemonderzoek, eventueel gevolgd door een proefsleuvenonderzoek, ter hoogte van de geplande werken, zich op te dringen. Het verdere verloop wordt bepaald in het Programma van Maatregelen.

5 Bibliografie

*Agentschap Onroerend Erfgoed: Parochiekerk Sint-Pieters-Banden [online],
<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/8682> (geraadpleegd op 16-10-2020).*

cai.onroenderfgoed.be

www.cartesius.be/CartesiusPortal/

dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be

geo.onroenderfgoed.be

[nl.wikipedia.org/wiki/Herzele_\(Belgi%C3%AB\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Herzele_(Belgi%C3%AB))

[nl.wikipedia.org/wiki/N8_\(Belgi%C3%AB\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/N8_(Belgi%C3%AB))

nl.wikipedia.org/wiki/Steenhuize-Wijnhuize

PEDE R., et al., Een funeraire erfenis uit de bronstijd. Recent archeologisch onderzoek te Ronse.

Analen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. Ronse:

2016 – Via: www.solva.be/sites/default/files/atoms/files/Artikel%20GOKRTI%202016.pdf

*[upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/Land_Van_Aalst%2C_Belgium%2C_by_Jacques_
Horenbault_in_1619.jpg](http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/Land_Van_Aalst%2C_Belgium%2C_by_Jacques_Horenbault_in_1619.jpg)*

6 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het projectgebied op de Traditionele Landschappenkaart.	- 35 -
Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.	- 36 -
Figuur 3. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).	- 37 -
Figuur 4. Hoogteprofielen van het projectgebied.	- 37 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.	- 38 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.	- 39 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 41 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.	- 42 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.	- 43 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	- 44 -
Figuur 11. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 45 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Horenbault.	- 47 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied op de kaart van Villaret.	- 48 -
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.	- 50 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.	- 51 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.	- 52 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.	- 53 -
Figuur 18. Situering van het projectgebied op de topografische kaart van België (1904 & 1939) ...	- 55 -
Figuur 19. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.	- 56 -
Figuur 20. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979 – 1991.	- 57 -
Figuur 21. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2019.	- 58 -
Figuur 22. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2000 – 2003.	- 59 -
Figuur 23. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.	- 63 -